

หนังสือในชุดโครงการวิจัย

“การสร้างและจัดการความรู้
ด้านเพศวิถี เพศภาวะ และสุขภาพทางเพศ”

ดำเนินการโดย

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม (วปส.)
มหาวิทยาลัยมหิดล
และมูลนิธิสร้างความรู้เข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง
(สคส.)

ชีวิต ตึงตบน และเรื่องเพศ ของสาวประเภทสอง

สิทธินันท์ บุญญากิจสมการ
รณภูมิ สำนักกิจการมณี
สินพรวิทย์ บุญมงคล

ชีวิต ตัวตน และเรื่องเพศ ของสาวประเภทสอง

สิทธิพันธ์ บุญญาภิสมภาร
รณภูมิ สามัคคีคารมย์
และ พิมพวัลย์ บุญมงคล

จัดพิมพ์โดย
มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)
แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
และ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม (วปส.) มหาวิทยาลัยมหิดล

ชีวิต ตัวตน และเรื่องเพศ ของสาวประเภทสอง

สิทธิพันธ์ บุญญาภิสมภาร รมณภูมิ สามัคคีคารมย์ และพิมพ์วัลย์ บุญมงคล
รายงานในชุดโครงการวิจัย “การสร้างและจัดการความรู้ด้านเพศวิถี
เพศภาวะ และสุขภาพทางเพศ”

ดำเนินการโดย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม (วปส.) มหาวิทยาลัยมหิดล
และมูลนิธิสร้างความรู้เรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

สนับสนุนโดย แผนงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

สิทธิพันธ์ บุญญาภิสมภาร... [และคนอื่นๆ]

ชีวิต ตัวตน และเรื่องเพศ ของสาวประเภทสอง/สิทธิพันธ์ บุญญาภิสมภาร... [และคนอื่นๆ].

พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างความรู้เรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม (วปส.) มหาวิทยาลัยมหิดล, 2551.

(รายงานในชุดโครงการวิจัย “การสร้างและจัดการความรู้ด้านเพศวิถี
เพศภาวะ และสุขภาพทางเพศ”)

96 หน้า.

1. ความผิดปกติทางเพศ. 2. กะเทย. 3. บทบาทตามเพศ.

4. เพศภาวะและเพศวิถี. 5. เพศศึกษา.

I. สิทธิพันธ์ บุญญาภิสมภาร. II. รมณภูมิ สามัคคีคารมย์. III. พิมพ์วัลย์ บุญมงคล.

IV. มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. V. ชื่อชุด

ISBN 978-974-11-1019-3

HQ76 ซ583 2551

พิมพ์ครั้งที่ 1 : ตุลาคม 2551 จำนวน 1,000 เล่ม © สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

จัดพิมพ์โดย : มูลนิธิสร้างความรู้เรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

12/12 ถ.เทศบาลสงเคราะห์ ลาดยาว จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 02 591 1224-5; 02 591 1099

ทุนสนับสนุนโดย : แผนงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

website : <http://www.healthysexuality.info>

บรรณาธิการเล่ม : กุลภา วจนสาระ และกฤตยา อาชวนิจกุล

ออกแบบปก : Smallville Company Limited

จัดรูปเล่ม : <http://khunnaipui.multiply.com/>

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์เดือนตุลา

39/200-201 ซอยวิภาวดีรังสิต 84 (กรีเหวียนระวี) ถนนวิภาวดีรังสิต

แขวงสีกัน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 02-996 9471-3 โทรสาร 02-996 9474

[http : //www.winyuchon.co.th](http://www.winyuchon.co.th)

รายงานในชุดโครงการวิจัย
การสร้างและจัดการความรู้
ด้านเพศวิถี เพศภาวะ และสุขภาพทางเพศ

สนับสนุนโดย

แผนงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ดำเนินการโดย

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
และมูลนิธิสร้างความรู้เข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง

หัวหน้าโครงการ

กฤตยา อาชวนิจกุล

นักวิจัยประจำโครงการ

กุลภา วจนสาระ

นักวิจัยผู้ช่วย

เบญจมาศ รอดภัย

คณะนักวิจัย

กนกวรรณ ธรารวรรณ
ชยานันท์ มโนเกษมสุข
ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์
ญาณธรร เจียรรัตน์กุล
นันทิยา สุนทรปฎิภาค
พิมพ์วิทย์ บุญมงคล
ภาณุพัฒน์ พุ่มพฤษ์
มลฤดี ลาพิมล
รณภูมิ สามัคคีคารมย์
วชิรา จันท์ทอง
วราภรณ์ แซ่มสนิท
ศรินยา สิงห์ทองวรรณ
สิทธิพันธ์ บุญญาภิสมภาร
อุไรรัตน์ หนาใหญ่

คำนำ

แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ

แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศได้รับการสนับสนุนจากกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม 2549 – กันยายน 2551 นับเป็นแผนงานแรกของ สสส. ที่ทำความเข้าใจเรื่องเพศในมิติต่างๆ อย่างรอบด้าน ทั้งในแง่มุมมองของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความพึงพอใจทางเพศ และโรคในระบบสืบพันธุ์ โดยยึดแนวคิดเพศภาวะ เพศวิถี และสิทธิมนุษยชนเป็นกรอบในการทำงาน ซึ่งส่งผลให้แผนงานมุ่งเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและโครงสร้างสังคม ที่ไม่เอื้อให้บุคคลสามารถมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยได้ มากกว่ามุ่งจัดการในระดับตัวบุคคล นิยามของเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยจึงครอบคลุมถึงการปลอดภัยจากความรุนแรง การตั้งท้องที่ไม่พร้อม และการติดเชื้อในระบบสืบพันธุ์

แผนงานมียุทธศาสตร์การทำงานที่เน้นการใช้ข้อมูล ความรู้ เป็นฐานในการสื่อสารปรับเปลี่ยนวิถีคิดเรื่องเพศในสังคม มุ่งพัฒนานโยบาย มาตรการ และระบบบริการที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะทางเพศรวมทั้ง การสร้างเครือข่ายการทำงานสุขภาวะทางเพศที่มีฐานคิดเรื่องเพศเชิงบวก ตลอด 2 ปีของการดำเนินงาน ภาควิชาแผนงานได้นำแนวคิดสุขภาวะทางเพศไปสู่ระดับปฏิบัติการในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ และหลากหลายกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มสาวประเภทสอง เยาวชน พลทหารเกณฑ์ ผู้หญิงและผู้ชายมีเชื้อ พนักงานบริการ และผู้หญิงมุสลิมภาคใต้ เป็นต้น

การทำงานที่ผ่านมาสสร้างการเปลี่ยนแปลงระดับวิถีคิดและแนวทางการทำงานของภาคีแผนงานในหลายๆ ด้าน เช่น มีการปรับเปลี่ยนมุมมองเรื่องเพศ จากเดิมที่มุ่งเน้นแต่มิติด้านโรคและอันตราย มาสู่มุมมองเชิงบวกที่คำนึงถึงความสุข และสัมพันธ์ภาพทางเพศทุกด้าน มีการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สู่สุขภาวะทางเพศ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ผสมผสานกับการใช้มุมมองเชิงวิพากษ์ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงระดับวิถีคิดและพฤติกรรมจากภายในของบุคคล รวมทั้ง เกิดการทำงานในลักษณะเครือข่ายที่มีความกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ บุคลากร และเป็นแหล่งการเรียนรู้ระหว่างภาคีแผนงานด้วยกัน

อย่างไรก็ดี กระบวนการทำงานที่กล่าวมาข้างต้นจะดำเนินไปอย่างมีพลัง และถูกทิศทางมากขึ้น จำเป็นต้องพึ่งพาฐานความรู้จากการวิจัยอย่างเป็นระบบ แผนงานจึงได้สนับสนุนให้สถาบันวิจัยประชากรและสังคมบริหารจัดการชุดโครงการวิจัย ‘การสร้างและจัดการความรู้ด้านเพศวิถี ภาวะ และสุขภาพทางเพศ’ โดยหนังสือฉบับนี้เป็นผลงานชิ้นหนึ่งภายใต้ชุดโครงการนี้

หวังว่าผู้ที่ให้ความสำคัญกับการมีสุขภาวะอย่างรอบด้าน จะได้รับความรู้ และความเพลิดเพลินในระหว่างที่อ่านหนังสือเล่มนี้

แผนงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศ
ดำเนินงานโดย
มูลนิธิสร้างใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)
สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
กันยายน 2551

คำนำ

หัวหน้าชุดโครงการ

‘การสร้างและจัดการความรู้ด้านเพศวิถี เพศภาวะ และสุขภาพทางเพศ’

หัวใจของแผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ คือ การขับเคลื่อน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่สนับสนุนให้บุคคลมีสุขภาวะทางเพศที่ดี ทั้งทางกาย จิต และปัญญา รวมถึงการขับเคลื่อนให้สังคมเกิดปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางเพศ และโครงสร้างสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ (เช่น กฎหมาย ภาวะเบี้ยบ่างต่างๆ) เพื่อนำไปสู่สังคมที่มีสุขภาวะทางเพศ (sexual wellbeing)

การดำเนินงาน ชุดโครงการ ‘การสร้างและจัดการความรู้ด้านเพศวิถี เพศภาวะ และสุขภาพทางเพศ’ เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนข้างต้น บนพื้นฐานของการสร้างเสริมต่อเติมองค์ความรู้เรื่องเพศที่เชื่อมโยงกับสุขภาวะทางเพศ อันจะนำไปสู่ข้อเสนอในการสร้างเงื่อนไขทางสังคม และวัฒนธรรมที่ลดความเสี่ยงเรื่องเพศที่ไม่ปลอดภัย และสนับสนุนเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมที่เพิ่มความปลอดภัยในการใช้ชีวิตด้านเพศของคนในสังคม ชุดโครงการแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. การสร้างฐานข้อมูลความรู้เรื่องเพศอย่างเป็นระบบ

1.1 การพัฒนาฐานข้อมูลสุขภาวะทางเพศที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยภาคีเครือข่ายและผู้สนใจ ดังนี้

(ก) การสร้างฐานข้อมูลรายชื่อหนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องเพศในห้องสมุดมหาวิทยาลัยจำนวน 5 แห่ง

(ข) การสร้างฐานข้อมูลข่าวและบทความที่เกี่ยวกับเรื่องเพศในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ฐานข้อมูล ก. และ ข. นี้มีรายงานวิจัยที่เป็นผลผลิตออกมาร่วมกันชื่อ มี ‘เรื่อง’ เพศแบบไหน

ในห้องสมุดและข่าว : หนังสือ เอกสารวิชาการ ข่าว และบทความ ในฐานข้อมูลสุภาพะทางเพศ โดย กุลภา วจนสาระพร้อมกับตัวอย่างเอกสารรณรงค์ที่เขียนขึ้นโดยใช้ฐานข้อมูลจากข่าวและบทความเรื่องเพศ

(ค) การสร้างฐานข้อมูลคำถามในคอลัมน์ถามตอบปัญหาเรื่องเพศและชีวิตในสื่อสิ่งพิมพ์ และในเว็บไซต์ รายงานวิจัยจากงานส่วนนี้ชื่อ คำถามยอดฮิตในคอลัมน์ถามตอบเรื่องเพศ โดย ญาณธร เจียรรัตนกุล

1.2 การสังเคราะห์นโยบาย มาตรการ และปฏิบัติการของภาครัฐที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ รายงานวิจัยจากงานส่วนนี้ชื่อ วิธีคิดเรื่องเพศวิถีของประเทศไทย โดย วราภรณ์ แซ่มสนิท

1.3 การสังเคราะห์องค์ความรู้เรียนเรื่องเพศจากเอกสารการเรียนการสอนเพศศึกษา ผ่านหลักสูตรการเรียนการสอนระดับต่างๆ รายงานวิจัยจากงานส่วนนี้ชื่อ เรื่อง ‘เพศ’ ในคู่มือการเรียนการสอนเรื่อง ‘เพศศึกษา’ ในสถานศึกษาไทย โดย นันทิยา สุนทรปฏิภาค

2. การวิจัยเพื่อค้นคว้าบริบทสังคมไทยที่มีผลต่อความเสี่ยงและการสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ

ศึกษาวิจัยเชิงประวัติศาสตร์เรื่องเพศ จากความทรงจำร่วมของสังคมไทย โดยเน้นที่กระบวนการเลือกรับและผสมผสานระบบความเชื่อความหมายเรื่องเพศวิถี ในบริบทที่เมื่อสังคม (หรือชนชั้นนำ เพราะหลักฐานทางประวัติศาสตร์มักจะถูกบันทึกจากมุมมองและประสบการณ์ของชนชั้นนำ) เผชิญกับการท้าทายในรูปแบบต่างๆ จากภายนอก ถือได้ว่าเป็นรายงานเรื่องเพศวิถีจากประวัติศาสตร์ความทรงจำเล่มแรกของประเทศไทย ชื่อว่าประวัติศาสตร์ของเพศวิถี: ประวัติศาสตร์เรื่องเพศ/เรื่องเพศในประวัติศาสตร์ไทย โดย ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์

ศึกษาวิเคราะห์ความคิดและทำความเข้าใจระบบความคิด-ความเชื่อ ความหมายในประเด็น ‘เพศวิถี’ และ ‘บริบทเสี่ยงและบริบทที่ส่งเสริม’ ของสื่อนิยม (popular media) ได้แก่ รายการและโฆษณาทางทีวี สื่อสิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต สื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ (IEC Materials) สื่อโฆษณาและเทคโนโลยีเสริมสร้างอรรถรสทางเพศ สื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น งานส่วนนี้นับได้ว่าเป็นชุดโครงการย่อยอยู่ในชุดโครงการใหญ่ มีรายงานรวม 6 เรื่อง คือ

1. เพศวิถีชายรักชายในแคมป์ร็อก: พื้นที่ไซเบอร์ โครงสร้างอำนาจ และสุขภาวะทางเพศ
รณภูมิ สามัคคีคารมย์, พิมพวัลย์ บุญมงคล และวชิรา จันทรทอง
2. แคมป์ร็อกและเพศวิถีของวัยรุ่นหญิงไทย
วชิรา จันทรทอง, พิมพวัลย์ บุญมงคล, รณภูมิ สามัคคีคารมย์ และชยานันท์ มโนเกษมสุข
3. ยากออนไลน์: ประติษฐกรรมเรื่องเพศ
ภาณุพัฒน์ พุ่มพฤษ์, พิมพวัลย์ บุญมงคล และรณภูมิ สามัคคีคารมย์
4. เพศวิถี 60 วินาทีบนจอแก้ว
ชยานันท์ มโนเกษมสุข, พิมพวัลย์ บุญมงคล และรณภูมิ สามัคคีคารมย์
5. จากคู่สร้างคู่สมถึง Cosmopolitan : วาทกรรมเรื่องเพศและการต่อรองของผู้หญิง
มลฤดี ลาพิมล, อุไรรัตน์ หน้าใหญ่ และพิมพวัลย์ บุญมงคล
6. เบื้องลึกเบื้องหลังอุดมการณ์เรื่องเพศและสุขภาพในสื่อรณรงค์ของเอ็นจีโอ
มลฤดี ลาพิมล และพิมพวัลย์ บุญมงคล

วิเคราะห์สื่อโป๊ ในฐานะเป็นช่องทางหลักของการเรียนรู้เรื่องเพศ
อย่างไม่เป็นทางการในสังคมไทย ที่ถูกมองว่าเป็น ภาพสะท้อนกามารมณ์
ผู้ชายไทย น่าสนใจว่าจินตนาการเรื่องเพศในหนังสือโป๊เหล่านี้ จะเป็น
ประโยชน์ต่อการสร้างเสริมสุขภาพทางเพศหรือไม่ อย่างไร รายงานวิจัย
เรื่องนี้ชื่อว่า หนังสือโป๊ตลาดล่าง: ความรู้ มายาคติ และจินตนาการใน
เรื่องเพศ โดย ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์

3. การวิจัยเพื่อทำความเข้าใจสุขภาพทางเพศจากมุมมอง/ ประสบการณ์ของเจ้าของปัญหา

เพื่อทำความเข้าใจสุขภาพทางเพศจากกลุ่มประชากรต่างๆ ที่
องค์กรเครือข่ายของแผนงานฯ ทำงานอยู่ด้วย ดังนี้ พนักงานบริการ กลุ่ม
ความหลากหลายทางเพศ กลุ่มผู้หญิงมุสลิม กลุ่มชนเผ่า กลุ่มผู้พิการ
กลุ่มผู้ติดเชื้อ กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มแรงงานเคลื่อนย้าย กลุ่มผู้หญิงชนชั้นกลาง
กลุ่มคู่สามีภรรยา และคนโสด เป็นต้น

เป้าหมายของการวิจัยคือ รูปธรรมของการเรียนรู้ทักษะเพื่อสร้าง
สุขภาพทางเพศและสัมพันธ์ภาพทางเพศระดับบุคคล อย่างไรก็ตาม
เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีจำนวนหลากหลายมาก ในระยะแรกของแผน
งานฯ จึงมีงานวิจัยในส่วนนี้อยู่เพียง 2 กลุ่ม คือ ผู้หญิงชนชั้นกลาง (ใน
รายงานชื่อ ‘ฉันท (ก็) รักนวลสงวนตัว’ โดย กนกวรรณ ธรารวรรณ) และ
กลุ่มความหลากหลายทางเพศ (ในรายงานชื่อ ‘ชีวิต ตัวตน และเรื่องเพศ
ของสาวประเภทสอง’ โดย สิทธิพันธ์ บุญญาภิสมภาร รมณภูมิ สามัคคีคารมย์
และพิมพวัลย์ บุญมงคล)

สำหรับกลุ่มอื่นๆ ได้แก่ พนักงานบริการ กลุ่มผู้หญิงมุสลิม กลุ่ม
ผู้ติดเชื้อ กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มคู่สามีภรรยา ฯลฯ ผลผลิตที่ได้คือ รายงาน
กึ่งวิจัยกึ่งพัฒนาผ่านกิจกรรมโครงการตามยุทธศาสตร์ ที่ 2 ‘สื่อสารสังคม
เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนสุขภาพทางเพศ’ ที่มีการนำเสนอใน
การประชุมใหญ่ของแผนงานฯ ในวันที่ 13-15 ตุลาคม 2551 ด้วยเช่นกัน

4. การศึกษาในแนวทางพัฒนาและสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ ผ่านระบบเฝ้าระวังในกลุ่มเยาวชน

ระยะแรกของแผนงานฯ ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาวិเคราะห์
ความคิดและผลสะท้อนของการให้ความรู้เรื่องเพศจากโครงการก้าวอย่าง
อย่างเข้าใจ ในฐานะระบบเฝ้าระวังปัจจัยเสี่ยงของโครงการป้องกันเอ็ดส์ใน
กลุ่มเยาวชน ที่จัดขึ้นทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ดำเนินงานโดยองค์กร
PATH แห่งประเทศไทย อาจนับได้ว่าเป็นหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน
หลักสูตรแรกในประเทศไทยที่มีการนำไปใช้อย่างกว้างขวางคือ จนถึง
ปัจจุบัน (2550) มีสถานศึกษาเข้าร่วมโครงการในปัจจุบันทั้งสิ้น 699
แห่ง โดยมีครูผ่านการอบรมกับโครงการรวม 4,322 คน

รายงานวิจัยเรื่องนี้ได้ประเมินผลสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ
ก้าวอย่าง แต่ประเมินผลสะท้อนทางความคิดของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งใน
ฐานะผู้สอนและผู้เรียน รายงานวิจัยส่วนนี้ชื่อ วาทกรรมเรื่องเพศใน
หลักสูตรเพศศึกษาแนวใหม่ : มุมมอง การต่อรอง และการประยุกต์ใช้
โดย มลฤดี ลาพิมล, พิมพวัลย์ บุญมงคล, ศรีนยา สิงห์ทองวรรณ,
อุไรรัตน์ หน้าใหญ่ และรณภูมิ สามัคคีคารมย์

สำหรับการดำเนินงานระยะที่สอง แผนงานฯ จะเน้นการศึกษา
วิเคราะห์ระบบเฝ้าระวังเดิมว่า ระบบใดมีบทบาทเชิงขึ้นาระบบอื่น ได้แก่
การให้คำปรึกษาในหน่วยงานต่างๆ เช่น ระบบแนะแนวในโรงเรียน การ
ทำงานแนว peer educators เช่น ศูนย์บริการที่เป็นมิตรสำหรับเยาวชน
เช่น friend corner หรือ milk shop การทำงานในชุมชน และศูนย์ให้
คำปรึกษาทางโทรศัพท์ ประเภทฮอตไลน์สายด่วนต่างๆ

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ในฐานะ
หน่วยงานรับผิดชอบดำเนินงานในส่วนของการสร้างฐานข้อมูลและจัดการ
ความรู้ ผ่านการวิจัยรวม 4 ด้านข้างต้น จนเกิดผลผลิตเป็นรายงานวิจัย
รวม 10 เล่ม สถาบันฯ หวังว่ารายงานทั้งหมดนี้จะช่วยในการวางรากฐาน
การมองเรื่องเพศอย่างรอบด้าน เพื่อทำความเข้าใจ “วัฒนธรรมทางเพศ

ของสังคมไทย” เพราะอำนาจทางวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการควบคุม
วิถีชีวิตทุกด้านของมนุษย์ และเป็นอีกหนึ่งก้าวของเพศวิถีศึกษาในสังคม
ไทยที่มุ่งหมายถึงการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

- ๑ กระทบการต่อเนื่องของชีวิตในการเรียนรู้ การปลูกฝังทัศนคติ
ความเชื่อ เรื่องเพศ ผ่านสถาบันหลักในสังคมฯ และหรือสื่อ
ต่างๆ
- ๒ คุณค่าของอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ บทบาทของเพศภาวะต่างๆ
และความสัมพันธ์แบบรักใคร่เชิงพิศวาส
- ๓ พัฒนาการทางเพศ สุขภาพอนามัยเจริญพันธุ์ ความปรารถนา
และภาพพจน์ในร่างกายตัวเอง
- ๔ ฯลฯ

เรา ผู้มีส่วนทุ่มเทกับผลิตผลครั้งนี้ หวังว่าหนังสือทุกเล่มคงเป็น
ประโยชน์ไม่มากนักน้อย ต่อการขับเคลื่อนขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่
สนับสนุนให้บุคคลมีสุขภาวะทางเพศที่ดี ทั้งทางกาย จิต และปัญญา รวม
ถึงการขับเคลื่อนให้สังคมปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางเพศ และโครงสร้าง
สังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศดังกล่าวมาแล้วในย่อหน้าแรก หากผู้อ่านพบ
ข้อบกพร่อง ไม่สมบูรณ์ หรือมีความเห็นต่อหนังสือรายงานวิจัย ไม่ว่าเรื่อง
อะไร ขอได้โปรดสะท้อนกลับมายังผู้รับผิดชอบ เราตั้งใจรับฟังด้วยความ
ยินดี

กฤตยา อาชวนิจกุล
21 กันยายน 2551

ถ้อยแถลง

งานวิจัยชิ้นนี้เริ่มต้น และดำเนินไปด้วยความกระหายใคร่รู้ และความหวังที่จะตื่นจากมายาคติ และการเหมารวมของความคิดทั้งหลาย ที่กระทำต่อ “ความเป็นเพศแบบสาวประเภทสอง” ในสังคมไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อหวังสร้างความรู้ ความเข้าใจในระบบเพศวิถี และพัฒนาแนวนโยบาย เพื่อตอบสนองความต้องการ และปัญหาด้านสุขภาวะทางเพศ และสิทธิทางเพศของกลุ่มสาวประเภทสองในประเทศไทย

ด้วยจุดยืน ตัวตน และเพศสำนึกของนักวิจัยหลักที่สำคัญรู้ และภาคภูมิใจกับ “ความเป็นสาวประเภทสอง” ของตน และรูปแบบของตน ผวนกับทีมวิจัยที่แม้มิได้เป็นสาวประเภทสอง แต่ด้วยวิถีคิดในเรื่องเพศภาวะ และเพศวิถีของทีมวิจัยก็ไม่เคยเป็นอุปสรรคในการศึกษาครั้งนี้เลย แม้แต่น้อย

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ประสบการณ์ของน้องๆ พี่ๆ และเพื่อนสาวประเภทสองส่วนใหญ่จะคลุกเคล้าไปด้วยความรู้สึกรัดอั้น ทุกข์ทน และคับแค้นใจจากการเลือกปฏิบัติของคนในสังคม เพียงแค่เหตุผลของความเป็นตัวตนที่ถูกสังคมวัฒนธรรมตีตราว่า “ไม่ใช่” ผู้ชาย หรือผู้หญิง เพราะฉะนั้น งานชิ้นนี้คงเหมือนถนนอีกสายหนึ่งที่จะนำพาวิถีคิดเกี่ยวกับสาวประเภทสองที่ลึก กว้าง และหลากหลาย และเป็นช่องทางในการถ่ายทอดประสบการณ์ที่ซับซ้อนยิ่งๆกับคนอื่นๆ ในสังคม

งานชิ้นนี้ตกผลึกได้ด้วยความภาคภูมิใจของทีมวิจัย ด้วยชื่อ “ชีวิต
ตัวตน และเรื่องเพศของสาวประเภทสอง” งานชิ้นนี้จะก่อเกิด และสำเร็จ
ลงมิได้เลยหากไม่ได้รับความไว้วางใจ และความคาดหวังจากโครงการ
จัดตั้งสำนักงานศึกษานโยบายสาธารณสุข สวัสดิการ และสังคม คณะ
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล แผนงานสร้างเสริม
สุขภาวะทางเพศ มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) และ
ประการสำคัญยิ่งคือ ความรัก ความยินดี ความปรารถนาดี และความ
ร่วมมือของสาวประเภทสองที่ร่วมถ่ายทอดประสบการณ์พร้อมน้ำตา
รอยยิ้ม และเสียงหัวเราะ เพราะฉะนั้น คุณประโยชน์ที่บังเกิดจากงานชิ้นนี้
ย่อมกลับสู่ชีวิตของสาวประเภทสองในประเทศไทยอย่างแน่นอน

ทีมวิจัย
กันยายน 2551

สารบัญ

คำนำ แพนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ	๖
คำนำ หัวหน้าชุดโครงการ	๘
ก้อยแกลง	๗
1. บทนำ	1
2. วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย	7
3. บริบทชีวิตของสาวประเภทสองในสังคมไทย	12
4. เพศภาวะ และอัตลักษณ์ทางเพศภาวะของสาวประเภทสอง	20
4.1 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการต่อรองอำนาจ : บริบทพื้นที่ เวลา และกาลเทศะ	20
๕ ครบครัน : ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก	21
โรงเรียน และมหาวิทยาลัย : เพื่อน และครูอาจารย์	
๕ ชีวิตคู่ : ผัวกับเมียกะเทย	27
4.2 เพศภาวะ และอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ : การรับรู้ตัวตน เปิดเผยตัวตน และการปรับแต่งตัวตน	38
๕ แสบ ไม่แสบ : การรับรู้ตัวตน	38
และการแสดงออก การเปิดเผยตัวตน	
๕ การพัฒนาอัตลักษณ์ : การปรับแต่งตัวตน	46
และความลื่นไหล	

5. เพศวิถี และอัตลักษณ์ทางเพศวิถีของสาวประเภทสอง	56
๕ คู่ความสัมพันธ์ และรสนิยมทางเพศ	56
๕ รุกรับหรือทิ้งรุกทั้งรับ : ความหมายของ การมีเพศสัมพันธ์และรูปแบบพฤติกรรม	60
๕ ความสุขทางเพศ : ความรื่นรมย์และแรงขับทางเพศ	63
6. สุขภาวะทางเพศ และสิทธิทางเพศของสาวประเภทสอง	65
7. สรุปและข้อเสนอแนะจากงานวิจัย บรรณานุกรม	71 76

ชีวิต ตัวตน และเรื่องเพศ ของสาวประเภทสอง

สิทธิพันธ์ บุญญาภิสมภาร¹
รณภูมิ สามัคคีคารมย์²
และ พิมพัลย์ บุญมงคล³

¹ นักวิจัยอิสระ

² นักวิจัย ประจำศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข สวัสดิการ และสังคม คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา

³ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข สวัสดิการ และสังคม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา

1 บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัฒนธรรมและค่านิยมแบบไม่เผชิญหน้า และเน้นความสัมพันธ์ที่ราบรื่นของบุคคลกับครอบครัว ชุมชน และสังคม สังคมไทยมีการจัดแบ่งชนชั้นของคนตามอายุ เพศ และความมั่งคั่งของบุคคล ผู้ใดที่ไม่กระทำตามค่านิยมของสังคมแม้จะไม่ถูกทำทนายโดยตรงแต่จะถูกปฏิเสธหรือถูกมองข้ามจากสังคม สังคมไทยมักจะไม่แสดงการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา แต่มักจะสร้างให้เกิดความเจ็บปวด และสร้างให้เกิดความรู้สึกอ่อนแอให้กับผู้ที่ถูกกระทำเช่นนั้น⁴

⁴ Anjana Suvarnnananda, 2538 อ้างถึงใน Liz Cameron, สุขภาพทางเพศ และสิทธิเช็ชเวิร์กเกอร์, สวาทประเภทสอง และชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย, 2549

แม้ว่าปัจจุบันสาวประเภทสองจะได้รับการยอมรับมากขึ้นในสังคมไทย แต่การยอมรับของคนในสังคมนั้นยังปราศจากความเข้าใจในตัวตนของสาวประเภทสอง ทำให้บางครั้งกลายเป็นการตอกย้ำความรู้สึกผิดหรือการตีตราให้กับกลุ่มสาวประเภทสองมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น การยอมรับของคนทั่วไปในสังคมยังจำกัดอยู่เพียงบางเรื่อง หรือกับกลุ่มสาวประเภทสองบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่ง และส่งผลกระทบต่อชีวิตของสาวประเภทสอง คือการถูกเลือกปฏิบัติ ละเมิดสิทธิมนุษยชน และการจำกัดโอกาสในเรื่องการทำงานของกลุ่มสาวประเภทสอง รวมถึงการเข้าถึงบริการเกี่ยวกับบริการสุขภาพทางเพศที่เป็นมิตรกับกลุ่มสาวประเภทสอง และตรงกับสถานการณ์ปัญหาด้านสุขภาพของสาวประเภทสอง

ในเรื่องของการถูกเลือกปฏิบัติ และการจำกัดโอกาสในการทำงานของกลุ่มสาวประเภทสองนั้น พบว่าสังคมไทยรับรู้ว่าการกลุ่มสาวประเภทสองส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับความสวยความงาม การแสดง และงานด้านบันเทิงต่างๆ เช่น ช่างแต่งหน้า นักแสดงคาบาเรต์ ช่างจัดดอกไม้ และดารานักแสดง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสาวประเภทสองอีกกลุ่มหนึ่งที่ทำงานเป็นพนักงานบริการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มประชากรที่มีจำนวนมากและอาศัยในหัวเมืองต่างๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้คนในสังคมเกิดภาพเหมารวม มาคาดคิด ที่ว่าประเภทสองส่วนใหญ่ชอบทำอาชีพดังกล่าว และมีความบิดเบือนในข้อเท็จจริงที่ว่า สาวประเภทสองถูกกีดกันในเรื่องของการประกอบอาชีพอื่นๆ แม้ว่าสาวประเภทสองบางคนจะจบการศึกษาในระดับสูงก็ตาม

นอกจากสิทธิทางเพศจะมีความสำคัญกับกลุ่มสาวประเภทสอง และส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของสาวประเภทสองแล้ว สุขภาวะทางเพศก็เป็นเรื่องที่สำคัญที่ไม่ควรมองข้าม โดยเฉพาะเรื่องของการเข้าถึงบริการที่เหมาะสมและมีคุณภาพด้านสุขภาวะทางเพศ ทั้งนี้ องค์กรความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางเพศที่เฉพาะเจาะจงสำหรับสาวประเภทสองยังมีอยู่น้อยมากในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษาหรือการ

แห่งประเทศไทย กลุ่มเพื่อนพนักงานบริการ (SWING) กลุ่มเพื่อนชายรุ่นใหม่ใส่ใจสุขภาพ (Mplus+) และศูนย์ซิสเตอร์ (Sisters) ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการของมูลนิธิพีเอสไอประเทศไทย (Population Services International) โดยสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย และกลุ่มเพื่อนพนักงานบริการ มีพื้นที่การทำงานคือกรุงเทพมหานคร กลุ่มเพื่อนชายรุ่นใหม่ใส่ใจสุขภาพทำงานในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์ซิสเตอร์ทำงานในพัทธยาจังหวัดชลบุรี

แม้ว่าการทำงานขององค์กรที่กล่าวมาข้างต้นจะมีกิจกรรมต่างๆ ที่มุ่งความสนใจไปที่กลุ่มสาวประเภทสองในแต่ละพื้นที่การทำงาน แต่วัตถุประสงค์หลักของการทำงานยังจำกัดอยู่ภายใต้เรื่องการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ในกลุ่มสาวประเภทสอง อันเนื่องมาจากเงื่อนไขของการรับทุน สำหรับประเทศไทยมีเพียงสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทยที่เคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มสาวประเภทสอง ขณะที่ศูนย์ซิสเตอร์เป็นองค์กรเดียวที่เน้นการทำงานร่วมกับกลุ่มสาวประเภทสองในประเด็นเรื่องการป้องกันเอดส์เป็นหลัก

องค์กรทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นมีจุดดีและจุดด้อยที่แตกต่างกัน แต่ความสำคัญของการทำงานกับกลุ่มสาวประเภทสองนั้น คงจะไม่สามารถแบ่งได้ว่าจะเน้นความสำคัญไปที่เรื่องของสุขภาพทางเพศ หรือสิทธิทางเพศ เนื่องจากประเด็นทั้งสองมีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตกับกลุ่มสาวประเภทสอง การทำงานแต่เพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ย่อมมีอีกเรื่องหนึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจเพศภาวะ และตัวตนทางเพศของสาวประเภทสอง

จากข้อมูลอัตราการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย หรือ MSM (Men who have sex with men) ในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2548 สูงถึง 28.3% โดยตัวเลขดังกล่าวเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2546 ซึ่งมีอัตราการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย 17.8%⁷ ทำให้องค์กรภาครัฐจัดทำโครงการและกิจกรรม

⁷ สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กระทรวงสาธารณสุข, 2548

สังคม รวมทั้งมิติของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากชุดความรู้ ความคิด ความเชื่อในมิติของเพศภาวะ และเพศวิถีของสาวประเภทสองทั้งในระดับปัจเจก และสังคม ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความหลากหลาย และซับซ้อนละเอียดอ่อน

นอกจากนี้ การศึกษาและวิเคราะห์ การรับรู้ และการให้ความหมาย ต่อระบบเพศภาวะ เพศวิถี และตัวตนทางเพศในกลุ่มสาวประเภทสอง ในสังคมไทย จะนำไปสู่การวิเคราะห์บริบทของความต้องการ และบริบทที่ทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาวะทางเพศ และสิทธิทางเพศของกลุ่มสาวประเภทสองในประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อทราบสถานการณ์ปัญหาด้านสุขภาวะทางเพศ และสิทธิทางเพศของสาวประเภทสองที่มีบริบทชีวิตที่แตกต่างและหลากหลายกันไปตามอายุ ชนชั้นทางสังคม การศึกษา ประสบการณ์ อาชีพ และพื้นที่ที่ใช้ชีวิตของสาวประเภทสองในสังคมไทย อันจะเป็นข้อมูลในการทำงานด้านสุขภาวะทางเพศกับกลุ่มสาวประเภทสองต่อไปในอนาคต

2 วิธีวิทยา ในการศึกษาวิจัย

งาน ศึกษาวิจัยครั้งนี้มีจุดยืนของวิธีคิดที่มองเรื่องราวทางเพศ
ของทุกเพศ ทุกวัย ทุกช่วงอายุเป็นเรื่องของความเท่าเทียม
และเสมอภาคต่อสิทธิความเป็นมนุษย์ โดยปราศจากอคติต่อตัวตน หรือ
อัตลักษณ์ของคนในสังคมที่แตกต่างกัน ซึ่งล้วนแล้วแต่เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยง
ไปกับการประกอบสร้างจากมิติต่างๆ ของความเป็นมนุษย์ อาทิ มิติทาง
สังคม การเมืองวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ และประสบการณ์
ของแต่ละคน ด้วยการนำเสนอผ่านทีมนักวิจัยที่มีอัตลักษณ์ทางเพศเป็น
สาวประเภทสอง มีชุดประสบการณ์ที่ถูกหล่อหลอม และประกอบสร้าง
มาจากสังคมชนชั้นกลาง มีการศึกษา มีแนวคิด ชุดคิด และทฤษฎีทาง
มานุษยวิทยา และประสบการณ์จากการทำงานเป็นนักเคลื่อนไหว ทรนงค์
เกี่ยวกับสุขภาวะ และสิทธิของสาวประเภทสองอยู่ก่อนหน้าที่จะทำการ
ศึกษาวิจัยในครั้งนี้

โครงการมูลนิธิพีเอสไอประเทศไทย ตัวแทนจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตัวแทนผู้ให้ทุนกับองค์กรที่ทำงานกับกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย

สำหรับเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลรูปแบบของตัวบท (Text) จากบทสนทนาในการสัมภาษณ์เชิงลึกสาวประเภทสอง สัมภาษณ์ผู้แทนองค์กร และสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มย่อยนั้น นักวิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญในประเด็นดังกล่าว โดยที่แนวคำถามเหล่านั้นนักวิจัยจะต้องจดจำไว้ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการสัมภาษณ์พูดคุยแบบไม่เป็นทางการ หรือพูดคุยให้เป็นธรรมชาติ คำถามในแต่ละประเด็นอาจมีการปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหา และประเด็นในการพูดคุยสัมภาษณ์ครั้งนั้นๆ จากนั้นทำการบันทึกลงในโปรแกรม Microsoft Word แล้วบันทึกเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลทุกๆ ครั้ง สำหรับการบันทึกนั้นจะบันทึกผ่านเครื่องบันทึกเทป และก่อนการบันทึกเทปนักวิจัยจะแจ้งถึงความจำเป็นในการบันทึกเทปก่อน และต้องได้รับอนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทุกครั้งจึงจะสามารถบันทึกได้ เมื่อทำการสัมภาษณ์เสร็จแล้วผู้วิจัยจะทำการถอดคำพูดที่อัดเทปไว้ลงในโปรแกรม Microsoft Word แล้วบันทึกไว้ในคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลทุกๆ ครั้งที่ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก

นอกจากนี้ นักวิจัยจะต้องทำการบันทึกภาคสนามลงในสมุดประจำตัวนักวิจัย ในประเด็นต่างๆ ที่นักวิจัยค้นพบ หรือที่มีได้ปรากฏในบทสัมภาษณ์หรือการสนทนากลุ่มย่อย จากนั้นจะทำการพิมพ์ลงในโปรแกรม Microsoft Word แล้วบันทึกไว้ในคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลทุกๆ ครั้งที่ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือสังเกต ข้อมูลทั้งหมดจะเก็บเป็นความลับ โดยมีการเปลี่ยนชื่อของผู้ให้ข้อมูลทุกคน และข้อมูลเหล่านี้จะถูกรับทราบและวิเคราะห์ร่วมกันในทีมนักวิจัยเท่านั้น

สำหรับวิธีในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น จะนำข้อมูลที่ได้นั้นไปวิเคราะห์
ตัวบท (Textual Analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยในแต่ละข้อ
ผ่านการใส่รหัสให้กับข้อมูล เพื่อลดข้อมูลที่ไม่ต้องการ หรือไม่มีเนื้อหา
สาระ จากนั้นทำการจัดหมวดหมู่ให้กับข้อมูล เพื่อหารูปแบบที่มีอยู่อย่าง
ซ้ำๆ เชื่อมร้อยและตรวจสอบข้อมูล โดยอาศัยกรอบแนวคิด และทฤษฎี
ต่างๆ ที่ทำการทบทวนไว้ สำหรับกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น จะใช้
กระบวนการประชุมระดมสมองของนักวิจัยและที่ปรึกษา เพื่อระดมความ
คิดเห็นที่หลากหลาย และเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะ และข้อควรปรับเปลี่ยน
หรือปรับปรุงในการเก็บข้อมูล หรือวิเคราะห์ครั้งต่อไป

ความเป็นกะเทยเป็นสัญลักษณ์ของระบบสามลักษณะ (ชาย หญิง กะเทย) หนึ่งในตัวชี้วัดที่อธิบายความเป็นกะเทยได้เหมาะสมที่สุดก็คือ กะเทย มักจะไม่ “พรางตัว” เป็นเกย์ผู้ชายหรือผู้หญิง แต่สามารถกลับไปกลับมา ระหว่างอัตลักษณ์เหล่านี้ได้ในชีวิตประจำวัน เปรมปรีดา ปราโมช ณ อยุธยา (2546) กล่าวว่าสังคมไทยมองลึลลิตเรื่องเพศ^๑ โดยตั้งอยู่บนฐานของตรรกะในการมองเห็นและมองไม่เห็น ซึ่งในที่นี้กะเทยคือตัวตนทางเพศที่มองเห็นได้ด้วยตาเปล่า กล้าเปิดตัว กล้าแสดงตัวตน

เปรมปรีดา ปราโมช ณ อยุธยา (2549) กล่าวในหนังสือ “กะเทย เย้ยเวท” ว่าเรื่องของความเป็นเพศในสังคมไทยว่าเป็นเรื่องที่มีที่มาที่ไป โดยสรุปว่าระบบความเชื่อ ระบบความหมายเกี่ยวกับลึลลิตเรื่องเพศในสังคมไทยนั้นมีแง่มุมของการเปลี่ยนผ่านความหมาย ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ของคนในสังคมอยู่มากทีเดียว หลักฐานชั้นต้นที่สะท้อนฐานคิดของสังคมไทยสมัยจารีตดังเช่นพระไตรปิฎกในพุทธศาสนา สื่อนัยยะคำว่าเพศนั้นอาจหมายถึงสถานะหรือตัวตนที่เนรมิตได้อย่างสอดคล้องกับเจตจำนงในแต่ละสถานการณ์ หากแต่เมื่อกาลเวลาล่วงเลยไป พระไตรปิฎกถูกตีความ และเทียบเคียงปรับเปลี่ยนภาษาที่ใช้หลายต่อหลายครั้ง อิทธิพลที่ส่งต่อมาถึงปัจจุบันกลับเป็นแง่มุมของการควบคุมเรื่องเพศไปเสียทุกกรณี ประหนึ่งว่าจะบังคับให้ทุกชีวิตมีวัตรปฏิบัติเหมือนพระสงฆ์

ต่อมา เมื่อพื้นที่ถูกตีกรอบเป็นพรมแดนและสถาปนาความเป็นรัฐชาติขึ้นมาในสมัยปฏิรูป กลไกการควบคุมทางสังคมจากที่เคยเป็นการควบคุมโดยศาสนา ได้ส่งต่อแนวคิดและพัฒนามาเป็นตัวบทกฎหมาย ทั้งนี้กฎหมายไทยหลายมาตราสร้างขึ้นโดยการเทียบโอนจากต้นแบบของชาติตะวันตก แฝงนัยยะที่ว่าต้องการให้ชาวตะวันตกยอมรับในความมีอารยธรรมของไทย ความเหลื่อมล้ำทางวัฒนธรรมจึงแสดงผ่านข้อบังคับ

^๑ ลึลลิตเรื่องเพศ เป็นคำที่ใช้แทนคำว่า เพศวิถี หรือ วิถีทางเพศ ในวิทยานิพนธ์เรื่องการช่วงชิงอัตลักษณ์ “กะเทย” ในคาบารเตโซว์ ของเปรมปรีดา ปราโมช ณ อยุธยา (2546)

หลายข้อ การมองว่าความสัมพันธ์ใกล้ชิดในเพศเดียวกันเป็นเรื่องผิดก็เป็นหนึ่งในอิทธิพลที่รับเอามาจากต่างแดน ความพยายามก้าวให้ทัดเทียมประเทศตะวันตกยังนำมาซึ่งระเบียบปฏิบัติอีกมากมาย ทั้งนี้การปรุงแต่งร่างกายถือเป็นหนึ่งในระเบียนนั้นด้วย ยังผลให้ความเป็นเพศแยกชัดเจนเป็นคู่ตรงข้ามอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่เป็นหญิงก็ต้องเป็นชาย ความคลุมเครือทางเพศที่จำแนกชัดไม่ได้จะยิ่งถูกย้ำว่าแปลก

เพื่อทำความเข้าใจความหลากหลาย และซับซ้อนของชีวิตสาวประเภทสองในสังคมไทยปัจจุบัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาถึงความแตกต่างหลากหลายของอัตลักษณ์ทางเพศภาวะและเพศวิถี ทั้งนี้เปรมปรีดา ปราโมช ณ อยุธยา (2546) ได้ศึกษาประวัติ และเรื่องราวการดำเนินชีวิตของกะเทย รวมทั้งตัวตนทางเพศที่ต่างไปจากความเป็นหญิงชาย สิ่งที่ค้นพบ และขอยืนยันให้ใช้เป็นมุมมองในการทำความเข้าใจลีลาชีวิตเรื่องเพศก็คือ เพศ มีความหมายเป็นสถานะหนึ่งๆ ซึ่งแต่ละสถานะย่อมมีความเป็นตัวตนที่แตกต่างกันไป จะยกให้ตัวตนหนึ่งใดเป็นหลักยึด และคาดหวังให้ตัวตนแบบใหม่ๆ ที่แสดงออกต่อคนรอบข้าง มีบทบาทสอดคล้องหรือรับเอาตัวตนที่คนในสังคมคุ้นชินอยู่ก่อนแล้วเป็นตัวแทนคงไม่เหมาะสม ทั้งนี้ได้เสนอนิยามความเป็นตัวตนทางเพศ โดยใส่ใจกับลีลาเรื่องเพศที่ไม่จำเพาะพื้นที่บนเตียง แต่รวมถึงสำนึกในความเป็นตัวตนของคุณคคล ความพึงพอใจที่จะนำไปสู่การเลือกคู่สัมพันธ์ รวมทั้งการแสดงตัวตนทางเพศบนเงื่อนไขทางสังคมด้วย ดังนี้

กะเทยแปลงเพศ คือผู้ที่เคยถูกใส่ความหมายให้เป็นเพศชาย เนื่องจากการตัดสินใจจากอวัยวะเพศ แต่เมื่อบุคคลกระทำการตามสำนึกที่อยากเป็นเพศหญิง ความพยายามในการปรับเปลี่ยนอวัยวะเพศแบบชายให้กลายเป็นอวัยวะเพศแบบหญิงจึงเกิดขึ้น ทั้งนี้ กะเทยแปลงเพศไม่ได้หมายความว่าอยากเป็นเพศหญิงไปเสียทุกคน ต้องยอมรับว่าการแปลงเพศเป็นยุทธศาสตร์อย่างหนึ่งในการเข้าถึงความสวยเหมือนเพศหญิง ดังนั้น กะเทยอาจแปลงเพศเพื่อใช้เป็นกลยุทธ์อื่นๆ ได้อีก

กะเทยสาวยังไม่แปลงเพศ คือผู้ที่เคยถูกใส่ความหมายให้เป็นเพศ

เหมือนและความแตกต่างกัน และความเป็นชนชั้นที่แตกต่างกันของสาวประเภทสองแต่ละคน ทั้งในเรื่องอาชีพ การศึกษา สถานทางสังคม โดยเชื่อว่าอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ และตัวตนทางเพศนำมาซึ่งเพศวิถีที่หลากหลาย อันจะส่งผลต่อสุขภาพทางเพศและปัญหาเรื่องสิทธิทางเพศที่แตกต่างกัน

ทั้งนี้ พื้นที่เป้าหมายของการศึกษาคั้งนี้คือ กรุงเทพฯและพัทยา พบว่ากรุงเทพฯ เป็นพื้นที่ที่ประกอบไปด้วยคนที่หลากหลายในด้านชนชั้น อาชีพ การศึกษา สถานะ และบทบาททางสังคม อีกทั้งเรายังจะเห็นตัวตนสาวประเภทสองในบริบทสังคมเมืองหลวงในหลากหลายพื้นที่ จนบางครั้งอาจมองดูว่าเป็นเรื่องปกติ อย่างไรก็ตาม ความเป็นสังคมเมืองกรุงแม้ว่าจะเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต โอกาสในการทำงานที่มากกว่าพื้นที่อื่นๆ แต่ตัวตนของสาวประเภทสองในพื้นที่สาธารณะ เช่น ที่ทำงาน และในวงสังคมนั้น สาวประเภทสองบางคนยังไม่สามารถแต่งตัวข้ามเพศ หรือแสดงความเป็นตัวตนสาวประเภทสองได้ แม้ว่าจะไม่ได้ปกปิดความเป็นตัวตนสาวประเภทสอง แต่เนื่องด้วยกาลเทศะแบบไทย กฎระเบียบปฏิบัติในพื้นที่สาธารณะที่ยังคงอยู่ภายใต้วาทกรรมหญิง-ชาย และไม่เอื้อต่อการเปิดเผยตัวตนของสาวประเภทสอง แม้ว่ากรุงเทพฯ จะเป็นพื้นที่สำหรับแสวงหาทางเลือกในการประกอบอาชีพได้มากกว่า แต่ก็ต้องแลกกับการไม่เปิดเผย ปกปิดตัวตน เพื่อให้ได้มาซึ่งสถานภาพทางสังคม และบทบาทที่แตกต่างจากภาพมายาคติของสังคมไทยต่อสาวประเภทสอง จึงไม่แปลกใจที่จะเห็นคนที่แต่งกายเป็นชายในพื้นที่สาธารณะ แต่นิยามตัวตนเป็นสาวประเภทสอง หรือกะเทย อย่างไรก็ตาม กรุงเทพฯ เป็นพื้นที่ที่สามารถเห็นสาวประเภทสองที่แตกต่างกันในระดับชนชั้น ความหลากหลายในเรื่องทางเพศ อัตลักษณ์ทางเพศ บทบาทเพศที่แสดงออกในพื้นที่ส่วนบุคคล และพื้นที่สาธารณะ

เมื่อเทียบกับพัทยาลแล้ว อาจมีทั้งความเหมือนและแตกต่างกัน พัทยาเป็นพื้นที่พิเศษ สามารถอธิบายได้ว่าวัฒนธรรม และชนบประเพณีแบบไทยกลายเป็นเพียงส่วนเสี้ยวหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ พัทยา

4

เพศภาวะ และอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ ของสาวประเภทสอง

4.1 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการต่อรองอำนาจ : บริบทพื้นที่ เวลา และกาลเทศะ

บทบาทเพศของสาวประเภทสองได้เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงวัยของแต่ละคน แม้ว่าปัจจุบันหลายคนจะมีบทบาททางเพศเป็นผู้หญิง คือ แต่งตัวเป็นผู้หญิงและดำเนินชีวิตเป็นผู้หญิง แต่ก็ยังมีสาวประเภทสองจำนวนหนึ่งที่แม้ว่าตนเองจะมีบทบาทเพศเป็นผู้หญิง แต่ก็ไม่ได้แต่งกายเป็นผู้หญิง เนื่องด้วยปัจจัยทางด้านสังคมวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้คงจะต้องย้อนลงไปดูถึงประวัติชีวิตของแต่ละคน และดูถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในครอบครัว ที่ทำงาน ที่เรียน พื้นที่ที่อยู่อาศัยว่าเป็นอย่างไร มีอิทธิพลอย่างไรต่อการรับรู้ตัวตนของสาวประเภทสอง และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ส่งผลต่อตัวตนทางเพศของสาวประเภทสองแต่ละคน และการรับรู้ตัวตนตามช่วงระยะเวลาที่แตกต่างในชีวิตของแต่ละช่วงวัย โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างสาวประเภทสองกับเพื่อน และครูอาจารย์ และความสัมพันธ์ระหว่างสาวประเภทสองและคู่ความสัมพันธ์

ทั้งนี้ ภายใต้ระบบสังคมและวัฒนธรรมแบบไทยนั้น ไม่สามารถมองข้ามสิ่งที่เรียกว่ากาลเทศะ หรือกฎระเบียบทางสังคม ซึ่งมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการรับรู้ตัวตน การเปิดเผยตัวตน และการปรับแต่งตัวตน อันมีช่วงวัย และพื้นที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น สาวประเภทสองหรือกะเทยหลายคนไม่สามารถเปิดเผยตัวตนของตนเองได้เมื่ออยู่พ่อแม่ในบ้าน แต่ได้เลือกที่จะเปิดเผยตัวตนในโรงเรียน อันสามารถมองได้ว่าเป็นอำนาจในตัวเองที่จะสามารถหยิบใช้ตัวตนแบบใดตามสถานะและบทบาททางสังคมในแต่ละช่วงวัย ทั้งนี้ การเปิดเผยตัวตนในโรงเรียนหรือกับบริบทพื้นที่แบบใดนั้น ก็ยังมีกฎระเบียบทางสังคม และบริบทวัฒนธรรมพื้นที่นั้นๆ เข้ามามีอิทธิพลกับอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ และเพศวิถีของสาวประเภทสอง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของโครงสร้าง หรือกาลเทศะแบบไทย ที่ทำให้สาวประเภทสองหลายคนหยิบใช้ความเป็นตัวตนแบบกะเทย หรือสาวประเภทสองในแต่ละสถานการณ์ที่แตกต่างกัน และพัฒนาอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ และเพศวิถีของตัวเองหลากหลาย

๘ ครอบครั้ว : ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก

หลายครอบครั้วไม่ยอมรับลูกชายที่มีอัตลักษณ์ทางเพศเป็นสาวประเภทสองได้ในช่วงวัยเด็ก จนกระทั่งถึงวัยรุ่น เนื่องจากความคาดหวังของพ่อแม่ที่มีกับลูกชาย ประสบการณ์และทัศนคติส่วนบุคคลต่อบุคคลที่เป็นกะเทย หรือสาวประเภทสอง และความรักความห่วงใย กลัวลูกจะลำบากหากดำเนินชีวิตในสังคมโดยมีตัวตนเป็นกะเทย หรือสาวประเภทสอง

ครอบครั้วของตัวเล็ก นักศึกษามหาวิทยาลัยรัฐแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพฯ อายุ 21 ปี ปัจจุบันแม่ยอมรับที่ลูกเป็นกะเทย และบอกว่าเป็นลูกสาว ในขณะที่ครอบครั้วของป๊อบ รุ่นน้องในมหาวิทยาลัยนั้น พ่อแม่ไม่ยอมรับที่ตนเป็นสาวประเภทสอง ต้องทำตัวเป็นผู้ชาย คือแต่งกายเป็นชายเวลากลับบ้าน และเก็บตัวอยู่แต่ในห้อง สำหรับไว้นั้นแม้ว่าพ่อแม่จะตั้งความหวังว่าอยากให้บวชเหมือนครอบครั้วอื่น แต่ตัวเองก็บอกปฏิเสธ

อยู่ตลอดเวลา และบอกว่าถ้าได้เข้ามหาวิทยาลัย อยากจะเรียนไกลบ้าน เพื่อจะได้เป็นตัวของตัวเอง และจะได้ปรับแต่งตัวตนของตัวเองให้เข้าใกล้ความเป็นผู้หญิงมากขึ้น ได้ให้ความเห็นเรื่องการบวชไว้ว่า

“หนูก็ไม่รู้สึกผิดนะคะ เพราะว่าเราไม่ได้บวชพระ แต่เราก็ไม่ได้ทำให้สังคมเดือดร้อนค่ะ หรือทำให้พ่อแม่เดือดร้อน... คิดว่าถ้าตนเองบวช ชาวบ้านจะรับไม่ได้ เพราะตนเองเป็นสาวประเภทสอง เพราะชาวบ้านคิดว่าคนกลุ่มนี้มักมากในกาม ทำให้พุทธศาสนาเสื่อมเสีย”

โอ้ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแห่งหนึ่ง,
พัทยา อายุ 18 ปี

สำหรับครอบครัวของ โรสมาริน ที่พ่อแม่ยอมรับไม่ได้ มีเพียงพี่สาวที่เข้าใจ พ่อแม่มีความคาดหวังต้องการให้บวช แต่ต้องรองด้วยการไม่กลับบ้านมาตลอด ซึ่งเธอก็สะท้อนตัวเองว่าเป็นลูกอกตัญญูที่ไม่สามารถบวชให้พ่อแม่ได้ เพราะขัดกับอัตลักษณ์ทางเพศภาวะของตนเอง เช่นเดียวกับไอซ์ที่เป็นลูกชายคนกลางของครอบครัว ตอนเป็นเด็กพ่อแม่ห้ามแต่งตัวเป็นผู้หญิง พยายามหาแฟนผู้หญิงให้ และบังคับให้บวช เพราะเป็นลูกชาย จึงทำให้เธอคิดว่าควรอยู่ไกลจากบ้าน จะเห็นว่าสาวประเภทสองหลายคนเลือกที่จะอยู่ไกลบ้าน เรียนต่างจังหวัด หรือหนีออกจากบ้าน เพื่อไม่ต้องเผชิญหน้ากับความคาดหวังของพ่อแม่ และสามารถสามารถเป็นตัวของเธอเองได้ แม้ว่าจะมีชีวิตที่ลำบากในเวลาต่อมา

“เราพยายามบอกให้เค้ารู้ทีละนิดๆ ว่าเป็นมากนะเราไม่ได้เป็นน้อย แต่อีกใจนึงนะเราก็ไม่อยากให้เค้าเสียใจ คือเค้าอย่าตลอดเลยนะว่าอยากได้ลูกชาย...แล้วเค้าก็จะบอกว่า กว่าจะมีแม่ได้มันลำบาก ขึ้นต้องไปไหว้ขอที่นั่นขอที่นี่ กว่าจะได้แม่มา ขึ้นก็อยากได้ลูกชายมีไว้เกาะชายไว้ผ้าเหลืองนะ”

โรสมาริน ช่างแต่งหน้าอิสระ, กรุงเทพฯ อายุ 26 ปี

พ่อแม่รู้ตั้งแต่เด็ก เค้านึกคิดว่าเราไม่เป็นหนักถึงขั้นแต่งผู้หญิง คือ เค้านึกว่าเราแต่งเป็นผู้ชายไป จะเป็นไรก็เป็นไป เป็นตุ๊ตได้แต่ห้าม แต่งผู้หญิง เคื่ก็พยายามปรับ คือเคื่พยายามจะหาเมียให้มั่ง ให้ บวชมั่ง ไรเงี้ย แต่โอเค เรา ก็นี่ไงพอช่วงจบ ม.6 เราก็รีบมาพ้ทยา คือไม่ยอกอยู่ทีนั่น กลัวโดนบวช โดนมีเมียเง รับไม่ได้เป็นความ รู้สึกทีน่ากลัวมาก”

ไอซ์ พนักงานบริการ, พ้ทยา อายุ 22 ปี

ครอบครัวของส้มมีพ่อแม่เป็นทหาร คาดหวังให้เธอเป็นทหาร เช่นเดียวกัน และยังไม่สามารถยอมรับที่ลูกเป็นกะเทยได้ หลังจากเข้ามา ทำงานที่กรุงเทพฯ ส้มก็ไม่ได้กลับบ้านอีกเลย

“ทางญาติพี่น้องเป็นตระกูลใหญ่ จะมาเป็นกะเทยไม่ได้ เพราะว่าเป็นเจ้านายทั้งหมด เป็นตำรวจ หมอ เป็นนายคน เป็นอย่างนี้ต้อง เก็บไว้ไม่บอกใคร”

ส้ม พนักงานบริการ, กรุงเทพฯ อายุ 30 ปี

เช่นเดียวกับปราณี ซึ่งเป็นลูกชายคนเดียวของครอบครัวที่มีพ่อแม่เป็นทหาร พ่อเป็นคนเจ้าระเบียบและค่อนข้างดุ ตอนเด็กครอบครัวไม่ยอมรับ และพ่อคาดหวังอยากให้ลูกเป็นทหาร ตอนไปสอบเข้าทหาร ก็แก้งทำข้อสอบให้ได้บ้างไม่ได้บ้าง จนกระทั่งเรียนจบมีงานทำจึงยอมรับได้ ในขณะที่ครอบครัวของจวง เป็นครอบครัวคนจีน แม้ว่าจวงจะมีงานทำ เป็นหลักแหล่ง มีรายได้ทีดี และมีสถานะทางสังคมทีดีแล้ว แต่ก็ยังคิดว่าครอบครัวยังรับไม่ได้ทีตนเป็นสาวประเภทสอง

“จะใช้คำว่ารับได้หรือ พี่ว่าเคื่คงปลงแล้วละหรือจะรับได้ ก็คงใช้คำ นั้นก็ได้ คือด้วยความทีว่าลึๆ แล้วพ่อแม่จริงๆ เคื่คงอยากให้ลูกๆ ตรงเพคะ แต่มันไม่ได้แล้วอะ”

ปราณี เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงพยาบาลแห่งหนึ่งของรัฐ, อายุ 33 ปี

บางครั้งครอบครัวพยายามต่อรองกับลูก ด้วยความหวังว่าลูกจะสามารถกลับมาเป็นผู้ชายได้ เช่นเดียวกับวัยเด็ก จนกระทั่งเข้าสู่วัยรุ่นของบารมีที่พ่อยังไม่ยอมรับ และพยายามหาวิธีการที่จะต่อรองให้ลูกไม่เป็นสาวประเภทสอง

“เค้าก็ต่อต้านเรา โดยเฉพาะพ่อ ยิ่งโตขึ้นมาก็ยิ่งไว้ผมยาว พ่อก็อยากให้เราตัดผมสั้นโดยแลกกับทอง พ่อจะซื้อทองให้ แต่ต้องแลกกับการตัดผมสั้น เรายกไม่ยอม..พ่อน่าจะชอบให้อยู่ในลักษณะเกย์ดีกว่า อย่ายู่ในลักษณะของผู้หญิง”

บารมี พนักงานบริการ, พัทยา อายุ 28 ปี

นอกจากนี้ ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกสาวประเภทสอง ก็ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดการรับรู้ตัวตน และอัตลักษณ์ทางเพศของสาวประเภทสองได้ เช่น หนึ่งไม่สามารถแสดงตัวตนว่าเป็นสาวประเภทสอง หรือกะเทยได้เลยเวลาอยู่กับพ่อ เพราะพ่อไม่ชอบกะเทย และพ่อเล่าให้ฟังว่า

“กูเกลียดกะเทย เกลียดตุ๊ดชิบหาย แม่งไอ้สัตว์ พวกวิปริต พ่อก็ด่าพ่อเกลียดมาก แล้วพ่อก็เล่าให้แม่เลี้ยงฟัง ตอนนั้นนั่งกินข้าวด้วยกัน แล้วพ่อก็บอกว่า กูตอนเป็นหนุ่มๆ แม่งมีกะเทยมาแซวกู ขายก้วยเดียว แล้วก็พยายามมาแซว กูเตะแม่งคว่า แล้วก็เยี่ยวใส่หม้อก้วยเดียว พ่อบอก กูนี่เกลียดตุ๊ด ไอ้เหี้ย พวกนี้เกิดมาแม่งเสียชาติเกิด...พ่อก็เลยหันมาบอก ถ้ามีงเป็นกะเทยนะ กูจะเอามีดปาดคอมีงให้ตาย แม่งอย่าเกิดมาเป็นลูกกู”

หนึ่ง เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่ง, พัทยา อายุ 26 ปี

โรสมารินรับรู้ว่าตนเองรู้สึกไม่ชอบพ่อมาตั้งแต่เด็ก เพราะพ่อเป็นคนชอบตีแม่เหลือ ทำให้ตนใกล้ชิดกับแม่และญาติที่เป็นผู้หญิงมากกว่า

อันเป็นทางหนึ่งที่พวกเธอใช้เป็นการต่อรองอำนาจของความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกที่เป็นสาวประเภทสอง

“ทำตัวเรียบร้อย โดยเฉพาะแม่ ชอบคนเรียบร้อยไม่ส่งเสียงวิ๊ดวาย เหมือนกะเทยอื่น การแต่งตัวก็ดูพองามนะ ไม่ไปปะ (แสดงออก) เกินไป ถ้าเราอยู่ในกรอบ แม่ก็จะโอเค”

บารมี พนักงานบริการ, พัทยา อายุ 28 ปี

อีกทางหนึ่งคือการสร้างสิ่งทดแทน เพื่อที่จะทำให้พ่อยอมรับตนได้ แม้ว่าจะไม่ชอบที่ตนเป็นสาวประเภทสอง แต่ก็สามารถใช้ต่อรองพ่อแม่ได้ เช่นจงในสมัยเป็นนักเรียนมัธยมเป็นเด็กเรียนดี และคิดว่าสิ่งนี้ทำให้พ่อแม่ยอมรับ และใช้ต่อรองเมื่อพ่อแม่ว่าที่ตนเป็นสาวประเภทสอง หรือกะเทย

“เรียนให้เก่งก็ค่อนข้างเกี่ยว ตั้งใจเรียน เรียนให้ดีเพื่อจะให้เค้าเห็นว่าเราก็คงเรียนดี มันอาจจะเหมือนการชดเชยก็ได้นะ... ก็ตั้งใจเรียนนะ เป็นคนดีนะ ถึงเป็นกะเทยเป็นตุ๊ด ก็เป็นคนที่ตั้งใจเรียนได้ เป็นคนดีได้เรียนหนังสือดีได้ ก็มีเถียงเหมือนกัน”

จวง, อาจารย์สอนกวดวิชา, กรุงเทพฯ อายุ 36 ปี

ในขณะที่บางคนเลือกที่จะปฏิบัติตามบทบาททางเพศแบบเด็กผู้ชาย หรือสิ่งที่พ่อแม่บอกให้ทำ เพื่อไม่ให้พ่อแม่รู้ว่าเป็นกะเทย เช่น เล่นฟุตบอลกับเพื่อน และไม่แสดงอาการว่าเป็นกะเทย จะทำตัวเรียบร้อยเมื่ออยู่บ้าน และแต่งตัวเป็นชาย ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะมีปัญหากับครอบครัว อย่างไรก็ตามแล้วแต่ ทางเลือกดังกล่าวทำให้ตนเองไม่ได้มีความสุข บอกว่า มันฝืนใจ และทำให้ตัวเองอึดอัดมากขึ้นที่จะอยู่บ้าน

“ก็เคยพยายาม (ที่จะเปลี่ยนเป็นผู้ชาย) แต่ว่าก็ไม่ได้หรอก มันก็
ฝืนใจ กลับทำให้เราอึดอัดมากขึ้นที่จะอยู่ที่บ้าน มันเหมือนอยาก
ระบาย”

ปราณี เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงพยาบาลแห่งหนึ่งของรัฐ,
อายุ 33 ปี

นอกจากนี้ กะเทยหรือสาวประเภทสองหลายคนยังสะท้อนให้ฟังว่า
การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน หาเลี้ยงตนเอง และหาเลี้ยง
ครอบครัว ช่วยยกระดับฐานะของครอบครัว ก็เป็นแนวทางที่จะทำให้อ้อม
แม่ยอมรับตัวตนสาวประเภทสองของตนได้ แม้ว่าการเป็นลูกกะเทยหรือ
ลูกสาวประเภทสองจะไม่สามารถทำตามความคาดหวังของพ่อแม่ได้
แต่กะเทยหลายคนก็พยายามพิสูจน์ตัวเองให้อ้อมแม่เห็นว่า ลูกกะเทยก็
สามารถเป็นลูกที่กตัญญูรู้คุณได้

๑๗ โรงเรียน และมหาวิทยาลัย : เพื่อน และครูอาจารย์

ความสัมพันธ์ของสาวประเภทสองกับเพื่อนที่เป็นผู้ชายและผู้หญิง
ในวัยเด็กถึงวัยรุ่น พบว่า ในวัยเด็ก สาวประเภทสองหลายคนโดนเพื่อน
ล้อเลียน โดยการเรียกตนเองว่า ตืด แต้ว กะเทย ทั้งนี้ สาวประเภทสอง
หลายคนก็ปฏิเสธ ไม่เห็นด้วย หรือไม่ชอบสิ่งที่เพื่อนๆ เรียก ในขณะที่
บางคนได้เรียนรู้ตัวตนทางเพศจากสิ่งที่เพื่อนเรียก หรือกระทำกับตนเอง

ในกรณีของไอซ์ ระบุว่าตัวเองเป็นผู้หญิงจากการที่คนอื่นบอกและ
กระทำกับตนเอง โดยสมัยเรียนมีรุ่นพี่ผู้ชายมักจะมาหอมแก้มตน

“อนุบาล รู้สึกว่าก็มีผู้ชายคนนึง เค้าเป็นรุ่นพี่ ป. 6 เค้าเห็นเราน่ารัก
เค้าก็มาหอมแก้ม ตอนนั้นเพิ่งเลิกเรียนคือเค้าไม่ได้คิดอะไรอย่าง
นั้นไง เค้าเห็นว่าเราเป็นเด็กน่ารักไง แต่เราเห็นในทีวีคือผู้ชายหอม
แก้มผู้หญิง เรายังเลยคิดว่าเราเป็นผู้หญิงมาตลอด มันจุดประกาย
มาก หนูคิดว่าหนูเป็นผู้หญิง”

ไอซ์ พนักงานบริการ, พัทยา อายุ 22 ปี

สาวประเภทสองบางคนบอกว่าไม่ชอบเล่นกับเพื่อนผู้ชาย เพราะเพื่อนผู้ชายชอบแกล้งและล้อเลียน แต่กับเพื่อนผู้หญิงจะแตกต่าง เนื่องจากจะสามารถเข้ากันได้ดีกับเพื่อนผู้หญิงมากกว่า

“เรามีเพื่อนผู้ชาย แต่เราคิดว่าเราไม่เหมือนเค้า เหมือนถ้าจะคบกัน เป็นเพื่อน มันก็ไม่จูนเข้าหากันอย่างนี้นะ เป็นเพื่อนผู้หญิงมันจะจูน” (จูน คือ การเข้ากันได้ รู้สึกสนิทใจ)

บารมี พนักงานบริการ, พัทยา อายุ 28 ปี

ในขณะที่การมีเพื่อนผู้หญิงทำให้สาวประเภทสองเรียนรู้ว่าตัวเองมีความแตกต่างจากเด็กผู้ชายทั่วไป และเรียนรู้บทบาททางเพศจากเพื่อนผู้หญิง เช่นเดียวกับกรณีของตึง และโรสมาริน ที่บอกว่าไม่ชอบเล่นอะไรที่รุนแรง

“ตอนอยู่มัธยมก็เริ่มรู้จักตัวเอง รู้ว่าเราจะเป็นยังไง รู้เพราะว่า เรา รู้สึกว่าอารมณ์เราแตกต่างจากคนอื่น เพราะว่าเราไม่ชอบเล่นรุนแรง ก็จะมีเพื่อนผู้หญิงเยอะ”

ตึง พนักงานเสิร์ฟ, พัทยา อายุ 28 ปี

“โตขึ้นมากก็จะรู้ว่าเราไม่เหมือนคนอื่น และเด็กผู้ชายรุ่นเรา เพราะว่าเราจะไม่ชอบไปเล่นกับเค้า เราจะไปเล่นกับเด็กผู้หญิงมากกว่า และก็จะไม่ชอบเล่นอะไรที่รุนแรง”

โรสมาริน ช่างแต่งหน้าอิสระ, กรุงเทพฯ อายุ 26 ปี

สาวประเภทสองหลายคนมักจะพบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนที่เป็นผู้ชายวัยเดียวกัน หรือรุ่นพี่ในโรงเรียน หลายคนโดนกลั่นแกล้งจากเพื่อนผู้ชาย เพราะความแตกต่างของตนเอง ซึ่งอาจเป็นจุดหนึ่งที่เป็นแรงผลักดัน

ให้สาวประเภทสอง และกะเทยหลายคนในวัยเด็กชอบที่จะเล่นกับผู้หญิง
และเพื่อนที่เป็นกะเทยเหมือนกัน

“ตอนเป็นเด็กโดนเพื่อนล้อว่าเป็นตุ๊ด จะไม่ชอบ และโดนเพื่อนผู้ชาย
ทำร้าย เช่น เตะ ต่อย”

โรสมาริน ช่างแต่งหน้าอิสระ, กรุงเทพฯ อายุ 26 ปี

“ตอนมัธยมต้นไม่ชอบให้ใครเรียกตุ๊ด ถ้าโดนเพื่อนล้อ ก็จะมีเรื่อง
ทะเลาะวิวาท ต่อยกับเพื่อนคนที่ล้อ”

หนึ่ง เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่ง, พัทยา อายุ 26 ปี

นอกจากนี้ การเป็นสาวประเภทสองในโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนชาย
นั้น ยังทำให้สาวประเภทสองหลายคนเรียนรู้เรื่องเพศได้เร็ว ไม่ว่าจะมา
จากความเต็มใจ อยากลอง หรือจากการกลั่นแกล้งของเพื่อน หรืออาจจะ
ถูกเรียกได้ว่าเป็นการล่วงละเมิดทางเพศจากเพื่อนเด็กผู้ชายในวัยเดียวกัน
หรือรุ่นพี่ เช่น การถูกลากเข้าห้องน้ำเพื่อช่วยสำเร็จความใคร่ให้ หรือการ
โดนกอด ลูบไล้ และได้จับอวัยวะเพศของเพื่อนนักเรียนชายด้วยกัน

“ตอนเรียนประถมเป็นกะเทยคนเดียว จะโดนเพื่อนผู้ชาย แกล้งจูบ
ลวนลาม ซึ่งตัวเองให้ความเห็นว่าเป็นการรุม เหมือนโดนรุมโทรม
หรือข่มขืน”

โอ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแห่งหนึ่ง,
พัทยา อายุ 18 ปี

“สมัยเด็กเพื่อนรู้ว่าเป็นกะเทย ทำให้เพื่อนล้อ และเพื่อนผู้ชายแกล้ง
ให้จับอวัยวะเพศเพื่อนชาย”

ตัวเล็ก นักศึกษามหาวิทยาลัยรัฐแห่งหนึ่ง, กรุงเทพฯ อายุ 21 ปี

ในการศึกษาของตน อีกทั้งยังสามารถเป็นสื่อกลางระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองกับตนเอง ซึ่งบางคนบอกว่ากลัวครูอาจารย์จะเอาเรื่องที่ตนเป็นสาวประเภทสองในโรงเรียนไปเล่าให้ที่บ้านฟัง เพราะโรงเรียนเป็นพื้นที่ที่ตนสามารถแสดงตัวตนเป็นกะเทยได้ ขณะที่ไม่สามารถเปิดเผยตัวตนกับพ่อแม่ ผู้ปกครองที่บ้านได้เลยในช่วงวัยเด็ก ถึงวัยรุ่น เช่นเรื่องราวของไอ้ ที่ให้ความเห็นว่าสาวประเภทสองเป็นเพศที่ถูกกีดกันในโรงเรียน ไม่เท่าเทียมกับกลุ่มนักเรียนชายหญิง ไม่ได้รับการให้เกียรติแม้ว่าจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน กลับถูกมองว่ากิจกรรมบางกิจกรรม เช่น การแสดง จะเป็นการส่งเสริมสาวประเภทสองแสดงตัวตนมากขึ้น ทำให้โรงเรียนเสียภาพพจน์ หรือยังมองว่าไม่สมควรที่จะเอานักเรียนชายมาแต่งเป็นผู้หญิง

“โรงเรียนเราเป็นโรงเรียนสหศึกษาที่ส่งเสริมเพศชายเพศหญิง ไม่ควรส่งเสริมสาวประเภทสองออกมาในกรณีอย่างนี้...”

ไอ้ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแห่งหนึ่ง,
พทย์ฯ อายุ 18 ปี

หรือแม้กระทั่งตอนที่ตนได้รับเลือกเป็นนักเรียนดีเด่นประจำโรงเรียน แต่โดนสั่งไม่ให้แต่งหญิงไปงานเลี้ยงจบการศึกษา เพราะเห็นว่าไม่เรื่องที่ไม่สมควร ไม่ถูกกาลเทศะ จึงตนเองคิดว่าจะไม่ขอรับโล่ประกาศเกียรติคุณดังกล่าว

อย่างไรก็ดีแล้วแต่ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างกะเทยที่มีสถานะเป็นลูกศิษย์กับครูอาจารย์นั้น มีทั้งการโดนกลั่นแกล้งจากคนที่เป็นอาจารย์ เช่น ในวิชาพลศึกษา อาจารย์ชอบบอกให้ไปเล่นฟุตบอลให้เพื่อนในชั้นดู ทั้งๆที่ทราบว่าจะไม่สามารถเล่นได้ และโดนอาจารย์ฝ่ายปกครองเรียกเข้าพบเพราะว่าแต่งหน้าในโรงเรียน และใช้วาจาที่ไม่สุภาพ เช่น “ไอ้ตุ๊ดวันนี้มีงเอาอะไรมาบ้าง” เพื่อถามถึงเครื่องสำอางที่เอามาแต่งหน้าในโรงเรียน

“รุ่นพี่เค้าบอกว่าอาจารย์คนนี้ไม่ชอบกะเทยเลย เวลาหนูไปส่งงาน หนูค่อนข้างที่จะนิ่งๆ ไปกับเพื่อน เดี่ยวเค้าไม่ชอบ คือเค้าไม่แสดง

แล้วเค้าก็จะบอกว่าไม่ได้ นี่มันมหาวิทยาลัย...มันเป็นชุดพระราชทาน
เครื่องแบบ”

จวง, อาจารย์สอนกวดวิชา, กรุงเทพฯ อายุ 36 ปี

ทั้งนี้ สามารถกล่าวได้ว่า การเป็นนักเรียนนักศึกษาในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เป็นการพัฒนาอัตลักษณ์ทางเพศของสาวประเภทสอง สาวประเภทสองหลายคนที่ผ่านมาช่วงวัยของการเป็นนักเรียนนักศึกษานั้น ถือได้ว่าเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะเจอต่อไปในสังคมที่กว้างขึ้น ปัญหาที่อาจจะเพิ่มมากขึ้น และการต่อรื่องทางสังคมที่มีแรงเสียดทานสูงขึ้น เพราะบริบทพื้นที่ที่เปลี่ยนจากพื้นที่เฉพาะเป็นพื้นที่สาธารณะ ที่มีผู้คนหลากหลาย โครงสร้างทางสังคมซับซ้อนกว้างขึ้น และกรอบสังคมวัฒนธรรมที่ว่าด้วยเรื่องเพศที่มากขึ้น จึงเปรียบได้ว่าการเป็นกะเทยหรือสาวประเภทสองในโรงเรียน เป็นการพัฒนาอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ ฝึกการต่อรื่องอำนาจในความสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ ลองหยิบใช้ความเป็นตัวตนกะเทยที่หลากหลาย เพื่อที่จะดูว่าแบบใดเหมาะกับตนเอง เป็นอำนาจในการเลือกแสดงตัวตน และเป็นไปได้ที่จะสิ้นไหลไปมาเมื่อต้องเผชิญชีวิตนอกรั้วสถานศึกษา

๕๑ ชีวิตคู่ : พัวกับเมียกะเทย

ภายใต้วาทกรรมความรักเกิดได้เฉพาะชายกับหญิง ในขณะที่ความสัมพันธ์ทางเพศของคนรักเพศเดียวกันได้ถูกให้คำตอบล่วงหน้าไว้แล้วว่าไม่ยั่งยืน ในความสัมพันธ์ระหว่างชายกับกะเทย ที่สังคมได้ตัดสินว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ผิดธรรมชาตินั้น กะเทยหรือสาวประเภทสองได้เลือกที่จะแลกเปลี่ยนทรัพย์สินของตน เพื่อให้ได้มาซึ่งความสัมพันธ์จากคนที่ตนรัก ในฐานะแฟน สามี หรือคนรัก

“ติดผู้ชายคนหนึ่งแต่ไม่ใช่คนไทย คนเขมร ติดมากเลย ให้เค้า
ทุกอย่าง อยากได้ทองก็ซื้อให้ แต่พ่อแม่เราไม่ค่อยส่ง ... อยากได้ไร

แต่ละคู่ความสัมพันธ์และบุคคล ดังนั้นคู่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายและสาวประเภทสอง ก็ไม่ได้แตกต่างจากคู่ความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิง อย่างไรก็ตาม สาวประเภทสองบางคนบอกว่าเพศสัมพันธ์ควรเกิดจากความรัก กับคนที่เรียกว่าแฟนเท่านั้น และคิดว่าสามารถหารักแท้จากผู้ชายได้

“เค้า (เพื่อนกะเทย) คงอยากมีเพศสัมพันธ์ เพราะเค้าบอกว่าไม่มีรักแท้ในโลกนี้ คดีของเค้า...สำหรับกะเทยมันอาจจะเป็นไปได้ แต่ว่าเค้า (ผู้ชาย) อาจจะรักเราจริงๆ”

ตัวเล็ก นักศึกษามหาวิทยาลัยรัฐแห่งหนึ่ง, กรุงเทพฯ อายุ 21 ปี

เช่นเดียวกับ*บารมี* ซึ่งปัจจุบันทำอาชีพขายบริการทางเพศ เธอเล่าว่าเธอรู้สึกน้อยใจเหมือนกันที่เธอยังไม่สามารถหาแฟนดีๆ อย่างเพื่อนของเธอได้ เธอบอกว่าถ้าเธอเจอผู้ชายที่ดีในสายตาเธอ เป็นคนดี มีกำลังที่จะสามารถดูแลเราได้ด้วยความซื่อสัตย์ เธอจะหยุดอาชีพที่เธอทำอยู่ในปัจจุบัน อีกทั้งเธอยังเชื่อในความรักเดียวใจเดียว และรอวันที่จะมีใครคนหนึ่งมาดูแล และซึ่กนำเธอออกจากงานที่เธอให้ความหมายว่า เป็นงานที่ต้องทำอย่างไร้อารมณ์ นั่นคือไม่ให้อารมณ์ ความรักความชอบกับคู่นอนที่เป็นลูกค้าของเธอนั่นเอง

ในกรณี*บารมี* เราจะพบว่าสาวประเภทสองรับเอาบทบาทของความ เป็นหญิงมาไว้ที่ตนเอง เพราะสาวประเภทสองหลายคนที่มีคู่ความสัมพันธ์ที่เรียกว่าแฟน หรือสามีนั้นรับเอาบทบาทของความเป็นภรรยามาไว้ที่ตน เช่น ต้องดูแลเรื่องอาหาร เสื้อผ้า ทำความสะอาดที่พักให้กับสามี เพื่อที่จะเป็นภรรยาที่ดี จนหลายครั้งพบว่าในการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายที่ถูกเรียกว่าผัว และสาวประเภทสองที่ถูกเรียกว่าเมียนั้น เป็นไปด้วยความไม่ปลอดภัย คือไม่ใช้ถุงยางอนามัยในขณะที่มีเพศสัมพันธ์ เนื่องด้วยเหตุผลทางอารมณ์ ความรัก ความชอบ ความไวใจ และความมั่นใจในตัวของคนที่เป็นสามี

เสียงของปราณีเป็นเสียงหนึ่งของสาวประเภทสองที่อยู่ในระดับ
ชนชั้นกลาง ที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมวัฒนธรรม
ไทย ว่าไม่ได้เปิดโอกาสให้คนรักเพศเดียวกันได้มีพื้นที่ยืนอย่างสง่างาม
ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายและสาวประเภทสองต้องเป็นไปอย่าง
หลบซ่อน และยังตอกย้ำว่าทกกรรมเรื่องความรักที่ไม่ยั่งยืนในกลุ่มคนรัก
เพศเดียวกัน

4.2 เพศภาวะ และอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ : การรับรู้ตัวตน เปิดเพศตัวตน และการปรับแต่งตัวตน

๔ | อ๊อบ ไม่อ๊อบ : การรับรู้ตัวตน การเปิดเพศตัวตน และการแสดงออก

การรับรู้ตัวตนทางเพศของตนเองตั้งแต่วัยเด็ก เป็นปัจจัยเสริมให้
สาวประเภทสองหลายคนเข้าใจในตัวตน เลือกที่จะปรับแต่งตัวตนเองตาม
ต้องการและกำลังความสามารถ และเลือกที่จะแสดงตัวตนที่แตกต่างตาม
ช่วงเวลาและพื้นที่ การรับรู้ตัวตนในวัยเด็กอาจจะแฝงไปด้วยความรู้สึก
ที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์ชีวิตของแต่ละคน เช่น รู้สึกสับสนกับ
สิ่งที่คนอื่นเรียกตนเองในสมัยเด็กว่าเป็นตุ๊ด กะเทย แต่ัว บางคนโกรธ
และไม่ชอบ ในขณะที่บางคนยอมรับ และไม่ตอบโต้ หากแต่ความสุขกับ
การเป็นสาวประเภทสองอาจเกิดขึ้นภายหลังการเปิดเผย และแสดงออกถึง
อัตลักษณ์ทางเพศของตนต่อสาธารณะ หรือบุคคลที่เป็นที่รักของตน เช่น
พ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อน คนรัก ญาติ เป็นต้น

หนึ่งบอกว่าปัจจุบันตนคือสาวประเภทสอง หรือกะเทย แต่ในอดีต
สมัยเป็นนักเรียนยังไม่รู้ว่าตนเองเป็นเพศอะไร ไม่ได้ให้นิยาม รู้แต่ว่าชอบ
ผู้ชาย อยากเป็นผู้หญิง แต่ก็ทำไม่ได้ เพราะพ่อแม่ไม่ชอบกะเทย และมี
ทัศนคติด้านลบกับคนที่ เป็นกะเทย ทำให้หนึ่งในสมัยเด็กทำสิ่งที่พ่อแม่
ให้ทำ

“ตอนเด็กๆ สงสัยว่าทำไม เพื่อนผู้ชายเค้าใส่กางเกง เพื่อนผู้หญิงใส่กระโปรง แต่เราอยากใส่กระโปรงเหมือนเค้า ทำใ้หวังว่าเราเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายกันแน่ และในที่สุดก็ตัดสินใจว่า สงสัยเราจะต้องเป็นผู้หญิงแน่ๆ”

โอ้ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแห่งหนึ่ง,
พัทยา อายุ 18 ปี

อย่างไรก็ตาม สาวประเภทสองก็ยอมรับตัวตนว่าตนเองมีความแตกต่างจากผู้ชาย อยากเป็นผู้หญิงและให้ความหมายว่าตัวเองเป็นกะเทยตุ๊ด สาวประเภทสอง แล้วแต่บุคคล แม้ว่าจะสามารถยอมรับว่าตนเองมีอัตลักษณ์ทางเพศเป็นกะเทย หรือสาวประเภทสองแล้ว แต่สำหรับสาวประเภทสองบางคนอาจจะไม่ชอบคำว่ากะเทย ตุ๊ด แต่ ถ้ามีคนเรียกพวกเธอ ณ ปัจจุบัน เพราะคำเหล่านั้นล้วนแต่แฝงไว้ด้วยอคติ และผ่านประสบการณ์ที่ไม่ดี จากการโดนคนรอบข้างขยี้ตบเยียด ดูถูก หรือใช้เป็นคำด่าว่ารุนแรง

“ถามว่าพี่ชอบคนเรียกตุ๊ด, กะเทยมั๊ย พี่ไม่ชอบจนจบมหาลัย ทำงานใหม่ๆ พี่ก็ไม่ชอบ แต่ทุกวันนี้กลับเฉยๆ แล้วไม่รู้ว่ามันมาจากหนึ่ง มันด้านชาชินชา หรือ สอง เราเข้าใจว่าก็เป็นอย่างนี้”

จวง, อาจารย์สอนกวดวิชา, กรุงเทพฯ อายุ 36 ปี

“ตรงจุดนี้หนูไม่สนใจนะคะว่า เค้าจะเรียกเราว่า กะเทย ตุ๊ด หรือสาวประเภทสอง แต่ขอให้อยอมรับกันมากกว่า เรียกอะไรก็ได้คะหนูก็รับได้หมด”

โอ้ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแห่งหนึ่ง,
พัทยา อายุ 18 ปี

เงินพิเศษ เธออาจจะต้องบอกแขกว่าเธอแปลงเพศแล้ว ทั้งนี้เพราะแขกหลายคนเห็นว่ากะเทย หรือสาวประเภทสองที่แปลงเพศ มีความเป็นผู้หญิงมากกว่าสาวประเภทสองที่ยังไม่ได้ทำศัลยกรรมใดๆ เลย

กะเทยหรือสาวประเภทสองมีสถานภาพ และบทบาททางสังคมที่แตกต่างกัน เป็นปัจจัยที่ทำให้การแสดงตัวตนของแต่ละคนแตกต่างกันไปด้วย เช่น กรณีของวี สาวประเภทสองที่ทำงานขายล็อตเตอรี่ แต่งงาน มีภรรยา และมีลูกชายที่ย่างเข้าสู่วัยรุ่น ตนเองอาศัยอยู่กับภรรยาและลูกในครอบครัวแม้ว่าจะมีสถานภาพเป็นพ่อของลูก และเป็นสามีของเมีย แต่เธอก็แสดงตัวตนเป็นสาวประเภทสอง แต่งตัวเป็นผู้หญิง แต่งหน้า และไว้ผมยาว ลูกของเธอเคยถามว่าเล็กเป็นกะเทย มาเป็นผู้ชายได้หรือไม่ ซึ่งเธอก็ตอบปฏิเสธ

“มึงอย่ายุ่งเรื่องของกูเลย กูเลี้ยงมึงให้อยู่ไปวันๆ ก็ดีแล้วนี่ เรื่องของกู มึงต้องเคารพสิทธิของกู ..เพราะเราเล็กเป็นไม่ได้ ไปรับปากว่าจะเล็กก็อายมันใช่่มั้ย.”

วี ชายล็อตเตอรี่, กรุงเทพฯ อายุ 46 ปี

น่าสนใจที่ว่า กะเทยหรือสาวประเภทสองไม่จำเป็นต้องรับรู้และแสดงตัวตนว่าตนเป็นกะเทยมาตั้งแต่วัยเด็ก หรือในช่วงวัยรุ่น ไม่จำเป็นต้องรับรู้ว่ามีความอยากเป็นผู้หญิง และมีบทบาทเพศเป็นผู้หญิง เช่น ในกรณีของส้ม พนักงานบริการในเขตกรุงเทพฯ อายุ 30 ปี เธอรับรู้ว่าเป็นผู้ชายตั้งแต่เด็ก เป็นผู้ชายทั่วไป เล่นกับเพื่อนผู้ชาย ภายหลังเธอรู้อย่างที่ตัวเองเป็นไปจากการอ่านหนังสือโป๊ตลาดล่างของผู้ชาย และอยากลองมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชาย ซึ่งตอนนั้นคบหากับแฟนที่เป็นผู้หญิง ต่อมาเมื่อเล็กกับแฟนผู้หญิง แล้วได้ไปเป็นทหารเกณฑ์จึงนิยามตนเองว่าเป็นเกย์เป็นกะเทย แล้วแต่สถานการณ์ เช่น เมื่อมีเพศสัมพันธ์เป็นฝ่ายรับก็บอกว่าตัวเองเป็นกะเทย แต่ไม่แสดงออกในช่วงแรก เพราะกลัวโดนแกล้ง จะแสดงออกตอนก่อนปลดประจำการ 3 เดือน ช่วงมาอยู่กรุงเทพฯ ทำงาน

สาวประเภทสองแต่ละคนก็ต้องยอมรับ เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์บางอย่าง การมีพื้นที่ยื่นในสังคม และการได้มาซึ่งความยอมรับบางประการ หรือ โอกาสในหน้าที่การงานสำหรับอนาคต

๕ การพัฒนาอัตลักษณ์ : การปรับแต่งตัวตน และความสิ้นใจ

สาวประเภทสองหลายคนเริ่มปรับแต่งตัวตนภายหลังจากที่ตนรับรู้ ว่าตนแตกต่างจากเพศชาย ซึ่งเป็นเพศกำเนิดของตนเอง โดยการแต่งกาย การแต่งหน้า และการไว้ผมยาว พบว่าสาวประเภทสองส่วนมากที่ให้ สัมภาษณ์แต่งกายเป็นผู้หญิงในแบบของตัวเอง หรือตามรสนิยมในเรื่อง แฟชั่นของแต่ละคน เช่น บางคนชอบแต่งกายเป็นพนักงานออฟฟิศ ชอบใส่ กางเกงและเสื้อเชิ้ต บางคนบอกว่าใส่กางเกงขาม้า ไม่ใส่เสื้อชั้นใน แต่จะ ใส่เสื้อตัวเล็กที่ไม่ใช่เสื้อผู้ชาย บางคนบอกไม่ได้ทำศัลยกรรมเสริมหน้าอก ก็ใส่เสื้อชั้นในทุกครั้งที่อยู่จากบ้าน เพราะว่าจะได้ดูเหมือนผู้หญิง แต่ทั้งนี้ก็มีสาวประเภทสองที่เลือกแต่งตัวให้ใกล้เคียงผู้ชาย เนื่องจาก เหตุผลในเรื่องของสรีระร่างกาย และการทำงาน

การแต่งกายข้ามเพศแต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถบอกถึงอัตลักษณ์ ทางเพศได้ เนื่องจากสาวประเภทสองที่จำเป็นต้องแต่งกายเป็นชาย หรือมี ความใกล้เคียงผู้ชาย นิยามตนเองว่าตนเองไม่ใช่ผู้ชาย เป็นกะเทย หรือ เป็นสาวประเภทสอง เช่นในกรณีของ *ป๊อป* จะแต่งเป็นผู้ชายในแบบของ ตัวเอง เพราะมองว่าตัวเองรูปร่างไม่เหมาะที่จะแต่งเป็นหญิง หรือสวย แบบกะเทยแต่งหญิง ให้ความหมายว่าตัวเองเป็นสาวประเภทสอง หรือ *โรสมาริน* ก็จะแต่งเป็นผู้ชายในปัจจุบัน แต่ก็ให้ความหมายว่าตัวเองเป็น สาวประเภทสอง เป็นต้น

สาวประเภทสองหลายคนมีพัฒนาการเรื่องการแต่งกายที่เหมือน หรือต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านสังคมของแต่ละคนในวัยเด็ก และ วัยรุ่น บางคนแต่งเป็นผู้หญิง หรือใกล้เคียงผู้หญิงมาตั้งแต่ยังเด็กหรือใน ช่วงวัยรุ่น เช่น *ตัวเล็ก ไชซ์* และ *จิราภา* หลายคนไม่สามารถแต่งเป็น ผู้หญิงได้ในช่วงวัยเด็กและวัยรุ่น เพราะพ่อแม่ไม่ยอมรับ เช่น *หนึ่ง* ที่ช่วง

“คนที่อยู่รอบข้างคือคนรู้จักใหม่หมด เราต้องแสดงภาพลักษณ์ใหม่ ให้เค้าเห็น ให้เค้าชินกับภาพใหม่ของเรา บางครั้งยังไม่ผ่านม เวลา ลงมาไม่ใส่ชุดชั้นในไม่ได้นะ เดี่ยวเค้าเห็นว่าเราไม่มีนม ต้องมีนม ตลอดต้องใส่ตลอด ต้องมีศักดิ์เป็นผู้หญิง”

บารมี พนักงานบริการ, พัทยา อายุ 28 ปี

จิราภา แต่งกายเป็นผู้หญิงมาตั้งแต่ช่วงเป็นวัยรุ่น แต่ก็ต้องมาปรับ ตัวตนใหม่ในช่วงที่ทำงานเป็นพนักงานในอะโก๊บบอยแห่งหนึ่งในพัทยา เพราะต้องทำงาน และเพื่อจะได้แขก แขกที่เที่ยวส่วนมากเป็นเกย์ และ ชอบภาพลักษณ์แบบชายมากกว่าที่เป็นผู้หญิง

“คนที่เป็นกะเทยส่วนมากจะขายไม่ค่อยได้ เป็นกะเทยต้องทำงาน อาคาซ่า (คาบาเรต์โชว์) เราคิดว่าเราตัวเล็กเราคงทำไม่ได้หรอก ก็เลยตัดผมสั้นมาทำงานอยู่อะโกโก้”

จิราภา เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน, พัทยา อายุ 31 ปี

เหตุการณ์เช่นเดียวกันเกิดขึ้นกับดิงในกรณีที่ต้องเปลี่ยนที่ทำงาน และจะต้องปรับเปลี่ยนตัวตนอยู่ตลอด เพื่อให้เข้ากับที่ทำงานให้ได้

“ช่วงที่แต่งก็แต่ง ช่วงที่ไม่แต่งก็ไม่แต่ง พอดีช่วงนั้นไปทำงานที่ กรุงเทพฯ อะ พอดีไปทำงานกับญาติอะ เค้าไม่ชอบอะ เราจำเป็น ต้องตัดผม”

ดิง พนักงานเสิร์ฟ, พัทยา อายุ 28 ปี

ปิอบเคยคิดจะปรับแต่งตัวตนให้เป็นผู้ชาย ทำตัวให้เป็นผู้ชาย แต่ทำ ไม่ได้ เพราะคิดว่าขัดกับบุคลิกภาพ บทบาททางเพศของตน เหมือนกับ กะเทยหลายคนที่ต้องปรับเปลี่ยนตัวตน และหยิบใช้ภาพลักษณ์ที่ไม่ใช่

ตัวเอง เพื่อให้เหมาะสม ถูกกาลเทศะในบริบทพื้นที่ และช่วงวัย

“ตอนแรกจะไว้ผมยาว จะให้ดูดี ก็ต้องไว้ผมสั้น การแต่งตัว การเดิน จากใส่เสื้อผ้าตัวเล็กๆ ก็ใส่ตัวใหญ่ ใส่กางเกง แล้วมันไม่ใช่ของเรา เหมือนเราฝันอะไรบางอย่าง ก็เลยกลับมาใส่เสื้อผ้าเหมือนเดิม”

ป๊อป นักศึกษามหาวิทยาลัยรัฐแห่งหนึ่ง, กรุงเทพฯ อายุ 20 ปี

สำหรับหนึ่ง เริ่มแต่งตัวเป็นผู้หญิงภายหลังย้ายมาอยู่กับพี่ที่พัทยา จากคำแนะนำของเพื่อน และพี่ชายของตนที่บอกว่า

“ไว้ผมยาวเราจะสวยนะ เราสวยเหมือนผู้หญิงนะ เราไว้ผมยาวต้องเป็นผู้หญิงได้”

หนึ่ง เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่ง,
พัทยา อายุ 26 ปี

และยังมองว่าพัทยาเป็นพื้นที่ที่เอื้อต่อการแสดงตัวตนสาวประเภทสองหลายคน และอิทธิพลส่วนหนึ่งก็มาจากกลุ่มเพื่อนกะเทย

“เริ่มอยู่ในวัฏจักรของการเป็นกะเทยเยอะแล้ว เพราะพัทยาเนี่ยกะเทยล้นๆ แล้วเราก็มามีเพื่อนเป็นกะเทยมากขึ้น”

หนึ่ง เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่ง,
พัทยา อายุ 26 ปี

ซึ่งดิ่งก็เป็นเช่นเดียวกันกับหนึ่ง เพราะบอกว่าอยู่ที่บ้านแต่งตัวเรียบร้อยกว่านี้ แต่อยู่ที่พัทยาสามารถแต่งเป็นตัวของตัวเองได้มากกว่า

“อยู่บ้านจะไม่แต่งขนาดนี้อะ เดี่ยวเค้ามองเราเป็นตัวประหลาด”

ดิ่ง พนักงานเสิร์ฟ, พัทยา อายุ 28 ปี

สำหรับ *ไอซ์* ซึ่งผ่านช่วงของการเป็นนักเรียนมัธยมปลายนั้น ปัจจุบัน แต่งกายเป็นชาย ยังไม่แต่งหญิง เพราะบอกกับตัวเองว่าจะรอให้ผมยาว ก่อน แต่รับรู้ว่าตัวเองเป็นสาวประเภทสอง อยากเป็นผู้หญิง อยู่โรงเรียน ต้องแต่งตัวให้เรียบร้อย ตรงตามเพศ อยู่บ้านจะสามารถแต่งตัวได้เต็มที่ เช่น ใส่สายเดี่ยวกางเกงขาสั้น เป็นต้น

ในทางกลับกัน *ไอซ์* และ *จิราภา* มีญาติและเพื่อนบ้านพยายาม แต่งกายให้เป็นผู้หญิงตั้งแต่วัยเด็ก เพราะหน้าตาน่ารักเหมือนเด็กผู้หญิง ป๊อปชอบแต่งตัวเลียนแบบเพศหญิง เอลิปสติคของแม่มาทาเล่น ชอบร้อง เล่นเต้นระบำตอนสมัยเรียนอนุบาล ซึ่งพวกเธอเข้าใจว่าเป็นส่วนหนึ่งที่พัฒนาการรับรู้ตัวตนของพวกเธอให้เป็นกะเทย หรือสาวประเภทสอง

“น้ำจิ้มหนูแต่งตัวเป็นผู้หญิงแต่เด็ก ใส่กระโปรง ทางบ้านอะ เด็กๆ ทางบ้านไม่ว่าอะ แต่คือมันถูกปลุกฝังไปแล้วพอโตแล้วมันแก้ไม่หายแล้วอะ”

ไอซ์ พนักงานบริการ, พักอาศัย อายุ 22 ปี

การแต่งกายข้ามเพศ และปรับรูปลักษณะภายนอกบางประการ ให้สอดคล้องกับบทบาททางเพศ สถานะและบทบาททางสังคมของสาวประเภทสอง ดูเหมือนจะเป็นปรากฏการณ์แรกที่ก้าวผ่านความเป็นชายที่ถูกกำหนดขึ้นจากสังคมวัฒนธรรม ต่อมาสาวประเภทสองหลายคนต้องเผชิญกับการตัดสินใจปรับแต่งตัวตนให้เข้าใกล้ความเป็นผู้หญิง กะเทย หรือสาวประเภทสองที่ตนให้ความหมาย ด้วยการรับประทานฮอร์โมนเพศหญิง การทำศัลยกรรมنان้ปการ และการใช้ชีวิตในสังคมตามบทบาทสถานะของแต่ละคน รวมถึงการให้ความหมายกับตัวตนที่เปลี่ยนไป

จิราภา สาวประเภทสองที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี รับประทานฮอร์โมนตามเพื่อนประมาณ 1 เดือนแล้วโดยหมอที่รักษาบอกว่าไม่มีผลต่อยาต้านไวรัสฯ เธอจึงเลือกกินยาคุมลวาวที่เพื่อนอ้างสรรพคุณว่าจะทำให้มีหน้าอกขึ้นไว แต่เธอบอกว่าทำให้เพลียง่าย หิวบ่อย ทำให้อ้วน เธอบอก

กะเทย ดังนั้นสาวประเภทสองหลายคนยินดีที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองให้มีความเป็นผู้หญิงตามอุดมคติของตัวเอง โดยแลกกับความเสี่ยงทางสุขภาพและผลข้างเคียงที่ไม่มีใครรู้ได้ ยกตัวอย่างเช่นกรณีของสาวประเภทสองที่ทำงานค้าร่าง

เชอรี ปัจจุบันมีบทบาทเป็นผู้หญิงแต่งตัวเป็นผู้หญิง เธอเป็นคนรูปร่างสูงโปร่งจัดเป็นสาวประเภทสองที่สวยคนหนึ่ง เธอทำศัลยกรรมที่ตา แก้ม หน้าอก จมูก ตามลำดับ แม้จะกลัวผลการทำศัลยกรรม แต่ก็บอกกับตัวเองว่าไม่เกิดกับตนเองหรอก เธอมีทัศนคติในเรื่องของการทำศัลยกรรมของสาวประเภทสองในปัจจุบัน ว่าสาวประเภทสองที่ต้องการเหมือนผู้หญิงต้องทำศัลยกรรม

“ถ้ารูปร่างเราเป็นผู้หญิงก็ไม่ใช่ไร แต่ถ้ารูปหน้าเราไม่ใช่ผู้หญิง เราก็ต้องไปทำ กินยา (ฮอร์โมน) ยิ่งไงก็ไม่ใช่ผู้หญิงหรอกถ้าไม่ได้ไปทำ...คือของเรามันไม่ได้ธรรมชาติอยู่แล้วไง เราเลยต้องไปทำ ดังนั้นก็จึงทำให้ไว้แต่แรกว่าถ้าจะเป็นสาวประเภทสองก็ต้องทำกันทุกคน”

เชอรี พนักงานเครื่องสำอางยี่ห้อดัง, กรุงเทพฯ อายุ 30 ปี

หนึ่ง สาวประเภทสองหน้าตาดีคนหนึ่ง เพิ่งผ่านการไปฉีดซิลิโคนที่สะโพกกับคลินิกเถื่อนแห่งหนึ่ง ที่เธอเรียกผู้ทำการฉีดว่า หมอ หากแต่ความเป็นจริงหมอที่สาวประเภทสองหลายคนหิบบิ้นสถานะให้มัน เป็นคนทั่วไปที่ไม่ได้มีวิชาชีพทางการแพทย์แต่อย่างใด เธอบอกว่าตนเองรู้ว่าการฉีดซิลิโคนเข้าที่สะโพก อาจจะทำให้เธอพิการและก็ทำให้เสียชีวิตได้ และเคยรู้ว่าว่ามีกะเทยเสียชีวิตเนื่องจากการฉีดซิลิโคนที่สะโพก แต่เธอก็ยอมเสี่ยงที่จะทำ

“เพราะเราอยากมีหุ่นเป็นผู้หญิง ตายก็ช่างแม่งมัน ดีกว่าไม่สวย... ก็ยอมเป็นสะโพกสับ (สวย) สะโพกสวยในโลกย์”

หนึ่ง เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่ง,
พัทยา อายุ 26 ปี

ผู้หญิงก็แปลงโฉม เราใส่ยกทรงใส่กางเกงในหลายๆ ชั้นอะ แต่งหน้า ใส่วิกใส่ส้นสูง เราก็คือผู้หญิง หน้าพี่ก็ไปได้ จัดอยู่ในกลุ่มพอดูได้”

วี ชายลือตเตอร์, กรุงเทพฯ อายุ 46 ปี

สำหรับส้มไม่ยอมทำศัลยกรรม เพราะมีตัวอย่างประสบการณ์จากเพื่อนที่ทำหน้าออกมาแล้วไปเอนามที่ทำงาน เลยคิดว่าทานยาคุมก็มีหน้าอกเหมือนกันก็เพียงพอแล้ว

“เค้าไปผ่าออก ผ่าแล้วผ่าออกอีก สี่รอบนะ ผ่านม อีกคนหนึ่ง ที่ส้มบอกว่ามีสามคน เค้าก็ไปทำนม แล้วไปผ่าออกอีก มันเหมือนว่ามันเจ็บตัวแล้วก็เสียตังค์เพิ่ม”

ส้ม พนักงานบริการ, กรุงเทพฯ อายุ 30 ปี

น่าสนใจว่าเบื้องหลังของการผ่านมออกของเพื่อนส้ม เป็นเพราะอะไร อาจเป็นเพราะปัญหาที่เกิดจากการทำศัลยกรรม ความต้องการความสมบูรณ์แบบของคนที่ทำ หรือการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของพวกเขา ในกรณีของสาวประเภทสองที่แปลงเพศ หรือมีความต้องการแปลงเพศก็เช่นกัน พวกเขาเชื่อว่าการได้มีอวัยวะที่เหมือนกับผู้หญิง จะทำให้เข้าใจกลายเป็นหญิงมากขึ้น บางคนไม่ได้รับรู้ว่าตนเป็นผู้หญิง แต่ยังคงบอกว่าเป็นกะเทย เป็นสาวประเภทสอง บางคนบอกว่าตนเป็นผู้หญิงแล้วแต่ยังไม่เต็มร้อย ไม่เหมือนคนที่เกิดมาเป็นเพศหญิง

“เป็นผู้ชายแต่งกายเป็นหญิง... เฉาะไม่เฉาะก็เป็นเหมือนกัน แล้วแต่ว่าความสมบูรณ์ร่างกาย เหมือนคนที่เฉาะแล้ว จะมีความเป็นหญิงก็มากขึ้น” (เฉาะในที่นี้หมายถึงการผ่าตัดแปลงเพศ)

บารมี พนักงานบริการ, พัทยา อายุ 28 ปี

5 เพศวิถี และอัตลักษณ์ทางเพศวิถี ของสาวประเภทสอง

๕ คู่ความสัมพันธ์ และรสนิยมทางเพศ

สาลิ เกี่ยวการค้า และสมชื่น ออนชา จูเนียร์ (2549) กล่าวว่า เมื่อเริ่มสัมภาษณ์ทหารในกองทัพไทยเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายด้วยกัน เราได้คำตอบน้อยมาก เพียง 3.7% ยอมรับว่ามีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายด้วยกันอย่างน้อย 1 ครั้งในชีวิต นี่เป็นอัตราที่ค่อนข้างต่ำ ไม่เพียงเพราะคนไทยค่อนข้างเปิดเผยเรื่องเพศเมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมของการสัมภาษณ์ที่เอื้ออำนวย แต่เพราะมีรายงานจากทหารไทยกลุ่มอื่นๆ ว่ามีสูงถึง 14% ผู้สัมภาษณ์คนหนึ่งของเราซึ่งเป็นทหารหนุ่มชาวเชียงใหม่ ที่สามารถพูดภาษาถิ่นได้แนะนำว่าปัญหาอยู่ที่คำถามของเรา เช่นถามว่า “คุณเคยมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายอื่นหรือไม่” เราใช้คำว่า “ผู้ชาย” ไม่รวมถึง “กะเทย”

ผู้ชายเช่นเดียวกัน ดังเช่นกรณีของ *ปราณี* ที่ตระหนักว่าตัวเองเป็นกะเทยตั้งแต่เด็ก คืออยากสวย อยากเหมือนผู้หญิง เพราะฉะนั้นคู่ความสัมพันธ์ที่ถาวร หรือแฟน หรือคู่ชีวิตก็คือ ผู้ชาย แต่หากเป็นคู่ความสัมพันธ์ชั่วคราว หรือเป็นเพศสัมพันธ์ที่เป็นไปเพื่อความสนุกสนาน และความสนุกทางเพศเพียงอย่างเดียว มีเซ่นรัก หรือคนที่สามารถพัฒนามาเป็นคู่ความสัมพันธ์ หรือคู่ชีวิตได้นั้น ปราณีก็สามารถมีเพศสัมพันธ์กับเกย์ชายได้ (ไม่แสดงออกที่คล้ายผู้หญิง) เช่นกรณีของการซื้อบริการทางเพศในบาร์ เป็นต้น ดังที่ปราณีกล่าวไว้ว่า

“อยากสวย อยากแต่งตัว อยากสวยเหมือนผู้หญิง เริ่มจะมองอะไรที่มองผู้หญิง ชินตากันเคย เริ่มมีความรู้สึกมีความต้องการใกล้ อยากสัมผัสผู้ชายมากกว่า”

ปราณี เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงพยาบาลแห่งหนึ่งของรัฐ,
อายุ 33 ปี

ในอีกด้านหนึ่งนั้น สาวประเภทสองส่วนใหญ่มีรสนิยมทางเพศ และคู่ความสัมพันธ์ที่หลากหลายไม่ตายตัวอยู่กับเพียงผู้ชายเท่านั้น แต่สามารถมีความสัมพันธ์กับคนที่มียัต์ลักษณะทางเพศภาวะแบบเกย์ได้ ซึ่งเป็นเกย์ที่แสดงออกเป็นผู้ชาย หรือเกย์ชาย เพราะสาวประเภทสองส่วนใหญ่ นั้นสวมบทบาททางเพศของตนเป็นผู้หญิง

ขณะเดียวกัน ด้วยปัจจัยทางชนชั้น ประสบการณ์ทางเพศทำให้สาวประเภทสองอีกจำนวนหนึ่งมีรสนิยม และสามารถมีคู่ความสัมพันธ์กับเกย์ที่แสดงออกคล้ายกับผู้หญิง หรือเกย์สาวได้ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ก็มีสาวประเภทสองจำนวนหนึ่งที่มีรสนิยมทางเพศ และคู่ความสัมพันธ์ที่ก้าวข้ามเพศสรีระชาย เช่น มีรสนิยมทางเพศและคู่ความสัมพันธ์ผู้หญิง ดังเช่นคำบอกเล่าของ *ดิ่ง* สาวประเภทสองที่มีพื้นเพมาจากชนบท และเข้ามาทำงานเป็นสาวเสิร์ฟในพัทยา โดยที่เคยมีประสบการณ์ทางเพศกับผู้ชาย แต่เมื่อเวลาผ่านไป และได้มาพบกับชีวิตในเมือง ทำให้รสนิยมทางเพศ และคู่

ของคู่ความสัมพันธ์นั้นๆ ตัวเธอเองมีแนวคิดที่ว่า หากคู่ความสัมพันธ์มีอวัยวะเพศขนาดใหญ่ก็ควรจะมีเพศสัมพันธ์กับเธอทางทวารหนัก เพราะสามารถขยายได้มากกว่า ในขณะที่ข้อจำกัดของอวัยวะเพศที่เกิดจากการแปลงเพศ คือ มีขนาดเล็ก และทำให้เธอเจ็บปวดได้หากมีเพศสัมพันธ์กับคู่ที่มีขนาดอวัยวะเพศที่ใหญ่

“ยังใช้ข้างหลังอยู่ เพราะว่ามีผู้ชายบางคนใหญ่ๆ มันใช้ข้างหน้าไม่ได้ มันเจ็บ...ถ้าอยากขอ (มีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนัก) ก็ให้ได้คือไม่มายด่อะหนึ่ง คือพี่ไม่ได้แอบเป็นผู้หญิงด้วย ก็บอกว่าเราเป็นกะเทยอยู่แล้วอะ”

จวง, อาจารย์สอนกวดวิชา, กรุงเทพฯ อายุ 36 ปี

๘ รุกข์หรือกึ่งรุกข์กึ่งรับ : ความหมายของการมีเพศสัมพันธ์ และรูปแบบพฤติกรรม

เพศสัมพันธ์ของสาวประเภทสองเกิดขึ้นหลากหลายบริบท เช่น กับคู่นอนประจำ แฟน หรือคนรัก ความหมายที่สาวประเภทสองให้กับเพศสัมพันธ์ในบริบทนี้ มักจะเป็นเพศสัมพันธ์เพื่อเติมเต็มความรู้สึกรัก ตอบสนองบทบาทของภรรยาของคู่ เป็นต้น ดังนั้น รูปแบบของความหฤหรรษ์ทางเพศจึงไม่มีมากนัก ดังเช่นในกรณีของปราณี ซึ่งอยู่กินกับสามีของตนกับลูกสาวของสามีอีก 1 คน สะท้อนว่าการมีเพศสัมพันธ์กับสามีส่วนใหญ่ นั่นก็เพื่อแสดงออกถึงความรัก การเป็นสามีภรรยากัน และก็เป็นหน้าที่ภรรยาด้วยเช่นกันในการตอบสนองความสุขทางเพศให้กับสามีของตน

“ก็มีกันแบบธรรมดาที่สามีมีกับภรรยาทั่วไปนะ ไม่หรือหว่าอะไรทำไปเพราะความรักด้วย ความต้องการด้วย แต่ก็มีบ้างที่ไม่ต้องการ แต่เราเป็นเมียนะ เราต้องทำหน้าที่ให้เขามีความสุขด้วย”

ปราณี เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงพยาบาลแห่งหนึ่งของรัฐ,
อายุ 33 ปี

ทางเพศเป็นฝ่ายรับ แต่จากการศึกษาพบว่า สาวประเภทสองสามารถมีพฤติกรรมทางเพศเป็นฝ่ายรุก เป็นฝ่ายสอดใส่ ยินดีและต้องการให้คู่จับอวัยวะเพศของตน ช่วยตัวเองให้กับตน ทำออร์ลเซ็กส์ให้กันและกัน หรือที่เรียกกันว่า “สาวเสียบ” หรือเป็นฝ่ายรับ ที่มักไม่ต้องการให้คู่จับอวัยวะเพศของตน จะทำออร์ลเซ็กส์ให้กับคู่ หรือแม้แต่มีพฤติกรรมทางเพศที่ได้ทั้งรุกและรับ

ทั้งนี้ทั้งนั้น พฤติกรรมทางเพศของสาวประเภทสองจะเป็นอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับความหมายในเรื่องเพศว่าเป็นไปเพื่ออะไรและกับใคร บริบทในการมีเพศสัมพันธ์ในครั้งนั้นๆ เช่น การมีเพศสัมพันธ์แบบซื้อขาย เป็นต้น หรือแม้แต่ประสบการณ์ทางเพศที่ผ่านมา อาทิเช่น กรณีของหนึ่ง สาวประเภทสองที่นิยามตนเองว่า ครั้งหนึ่งตนก็คือ สาวเสียบ แม้ในอดีตไม่เคยคิดที่จะมีพฤติกรรมทางเพศเช่นนี้มาก่อน เมื่อตนเองได้ลองมีเพศสัมพันธ์เพื่อสร้างความสุข ความหลุดรุษให้กับแฟนของตนเอง โดยที่ตนเองแสดงบทบาททางเพศเป็นฝ่ายรุก ทำให้ตนเองมีความสุข มีความชอบ และมีรสนิยมทางเพศแบบนี้มาจนปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม หนึ่งก็จะสวมบทบาททางเพศเป็นฝ่ายรุกเฉพาะกับแฟนตนเองเท่านั้น

“ตอนนั้นรู้สึก อู๊ย เป็นผู้หญิง ตอนนั้นรู้สึกเป็นผู้หญิงแล้วนะ ชั้นไม่
อยากให้ใครมายุ่งจู้ชั้นเลย ชั้นรู้สึกเป็นผู้หญิงจิงเลย” หนึ่ง (ช่วงวัยรุ่น)

“ถ้าคู่ให้ทำ แล้วรู้สึก เราอยากทำด้วย เป็นความต้องการของทั้งสอง
ฝ่าย ... ที่ยอมเย็ด เพราะว่า หนึ่ง เค้าน้ำตาดี สอง ตูตสวย แล้วไม่
เคยลอง แล้วอีกอย่างหนึ่ง เราก็ไม่ได้กินฮอร์โมนอยู่แล้ว เคเราก็แข็ง
ง่าย เราน้ำแตกบ่อยอยู่แล้ว” (หนึ่ง ณ ปัจจุบัน)

หนึ่ง เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่ง,
พทย์ อายุ 26 ปี

หรือแม้แต่ในบริบทของการมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาของตนเอง วีก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสุขทางเพศในอีกรูปแบบหนึ่งเช่นกัน

“มันก็มีความเสียวนะ แต่จิตใจมันก็ไม่เต็มร้อยนะ มันก็ไม่เหมือนกับที่เราทำกับผู้ชายนะ เราารู้สึกว่าตัวเราเป็นผู้หญิงแล้วเราจะได้รับความอบอุ่นจากผู้ชายนะ แต่นี่เราต้องกลายเป็นผู้ชาย”

วี ชายลือตเตอร์, กรุงเทพฯ อายุ 46 ปี

นอกจากนี้ปัจจัย หรือรูปแบบของการแปลงเพศ และการรับประทานฮอร์โมนเพศหญิง เพื่อปรับเปลี่ยนเนื้อตัวร่างกาย และอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ และเพศวิถีของตนให้เป็นผู้หญิงมีอิทธิพลยิ่งต่อความรื่นรมย์และความสุขทางเพศ เช่น

“พี่ว่าฟินบ้างในบางครั้ง มันก็ยากกว่านิดหน่อยบางครั้งมันก็ไม่ฟิน...ผู้ชายอาจจะต้องหนักหน่อยหน่อย ทนหน่อยถ้าผู้ชายเสร็จเร็วเราจะไม่ฟิน”

จวง, อาจารย์สอนกวดวิชา, กรุงเทพฯ อายุ 36 ปี

6 สุขภาวะทางเพศ และสิทธิทางเพศของ สาวประเภทสอง

สุไลพร ชลวิไล (2550) ได้กล่าวถึงคำว่า “สุขภาวะทางเพศ” ในความหมายใหม่ว่า คือสภาวะที่เป็นสุขในทุกๆ แง่มุมของชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับความคิดความเชื่อ ตัวตน และวิถีชีวิตทางเพศของคนทุกคนในสังคม เกี่ยวข้องไปถึง ทศนคติในการมองเรื่องเพศในเชิงบวก การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ฟังพอใจ ปราศจากความรุนแรง การถูกเลือกปฏิบัติ และการถูกบังคับ รวมไปถึงการยอมรับ และการเคารพในความแตกต่างหลากหลายของตัวตนทางเพศ และวิถีชีวิตทางเพศต่างๆ ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกันกับ แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ ที่ดำเนินงานโดยมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงที่กล่าวว่า คนที่มีสุขภาวะทางเพศ คือ คนที่มีความคิดเชิงบวกต่อเรื่องเพศ และสัมพันธ์ภาพทางเพศ สามารถแสดงออก และตัดสินใจด้วยตนเองโดยอิสระและไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความเคารพต่อวิถีเพศของคนอื่นที่แตกต่างจากตัวเอง มีชีวิตทางเพศที่ปลอดภัยโดยมีความสุข ฟังพอใจ ไม่ถูกบังคับ ไม่ถูกเลือกปฏิบัติ ไม่ถูกกระทำความรุนแรง ทั้งนี้การทำงานด้านสุขภาวะทางเพศ ซึ่งจะสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือระดับบุคคล และสังคม

๕ ระดับบุคคล

การเข้าถึงข้อมูลความรู้ และบริการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางเพศที่รอบด้านและหลากหลาย พบว่าสาวประเภทสองมีวิถีชีวิตด้านเพศที่เกี่ยวข้องกับการปรับแต่งตัวตน เช่น การรับประทานฮอร์โมน ยาคุมกำเนิด และการทำศัลยกรรมต่างๆ ยังมีความคิดความเชื่อที่แตกต่าง ไม่มีข้อมูลที่เพียงพอต่อการตัดสินใจ หลายคนรับรู้จากรุ่นพี่ และเพื่อนที่เป็นสาวประเภทสอง

“พี่จะบอกให้นะ จนถึงทุกวันนี้ พี่ก็ยังไม่ค่อยรู้เรื่องผลข้างเคียงหรอกนะ พี่ว่าผลข้างเคียงมันมายน้อยอะ”

จวง, อาจารย์สอนกวดวิชา, กรุงเทพฯ อายุ 36 ปี

“คืออยากให้โตเร็ว ตอนนั้นสืบสืบห้า เคื่บบอกว่ากินแล้วจะมีหน้าอก เราก็อพยายามกินอะ ตอนแรกกะจะกินวันละเม็ด แต่กลัวมันไม่ทันอะ เลยกินทั้งแผงเลย”

ดิง พนักงานเสิร์ฟ, พัทยา อายุ 28 ปี

อีกทั้งไอซ์ สาวประเภทสองวัยรุ่น ที่แปลงเพศแล้ว ให้ข้อมูลไว้ว่า หลังจากแปลงเพศ ทำให้ถึงจุดสุดยอดช้า ยากขึ้น จะต้องเป็นคนที่ชอบที่รักถึงจะเสร็จ เป็นลูกค้าไม่เสร็จ

“ถ้าเกิดเป็นคนที่เราไม่รัก ยังไงก็ไม่เสร็จๆๆ เพราะไม่มีความรู้สึกอะ แต่ถ้าเป็นคนที่เราชอบ ถ้าให้ใช้ปากก็เสร็จ”

ไอซ์ พนักงานบริการ, พัทยา อายุ 22 ปี

ในมิติของเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยปราศจากการบังคับ และความรุนแรง พบว่าสาวประเภทสองหลายคนมีประสบการณ์การล่วงละเมิด

๕ ระดับสังคม

จากการวิจัยพบว่า ระดับโครงสร้าง หรือระดับสังคมเป็นระบบที่มีความสำคัญยิ่งในการประกอบสร้าง ผลิต และผลิตซ้ำชุดความคิดความเชื่อในเรื่องเพศภาวะ เพศวิถี และสุขภาวะทางเพศของสังคม รวมทั้งสาวประเภทสองด้วยเช่นกัน อีกทั้งระบบวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา นโยบาย กฎหมายต่างๆ ของรัฐ ยังเป็นองค์ประกอบ หรือสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในการจรรโลง หรือสร้างบริบทที่เอื้อให้เกิดบริบทเสี่ยง หรือเสริมต่อสุขภาวะทางเพศของสาวประเภทสอง ดังนั้นจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มย่อยกับตัวแทนองค์กรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับประเด็นของสาวประเภทสอง ต่างร่วมกันสะท้อนซึ่งข้อเสนอแนะในระดับสังคม เพื่อให้เกิดบริบทเสริมต่อสุขภาวะทางเพศของสาวประเภทสอง และลดบริบทเสี่ยงต่อสุขภาวะทางเพศของสาวประเภทสอง โดยเฉพาะควรมีนโยบายและกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิทางเพศของบุคคล พบว่าสาวประเภทสองในระดับชนชั้นกลาง สะท้อนให้เห็นถึงเรื่องกม.ที่เอื้อต่อคนรักเพศเดียวกัน เช่น การทำธุรกรรมร่วมกัน การแต่งงาน เป็นต้น

“จะซื้ออะไรด้วยกัน ทำธุรกรรมด้วยกัน อย่างธนาคาร กู้ร่วมกัน เค้ายากเลย คุณเป็นอะไรกัน บอกว่าเพื่อนไม่ได้ ต้องเป็นเฉพาะพ่อแม่พี่น้อง หรือแม้กระทั่งเปิดบัญชีให้กับลูกอะ เราเปิดร่วมกับพ่อเค้าย คุณเป็นอะไรกับเด็ก คุณไม่ใช่พ่อแม่เค้าย เท่านั้นแหละ อะไรฉันไม่มีสิทธิทำอะไรกับเธอ ทั้งๆ ที่บัญชีที่เปิดให้กับลูกคือเงินฝากด้วยกัน”

ปราณี เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงพยาบาลแห่งหนึ่งของรัฐ,
อายุ 33 ปี

อีกทั้งปัญหาในประเด็นสิทธิของสาวประเภทสองก็ยังเป็นมิติที่สำคัญยิ่ง การศึกษาในครั้งนี้พบปรากฏการณ์ปัญหาจำนวนมาก อาทิ พบว่าสาวประเภทสองส่วนหนึ่งโดนกระทำอนาจาร และล่วงละเมิดทางเพศในวัยเด็ก และในช่วงวัยรุ่น เช่น เคยโดนล่วงละเมิดทางเพศ โดยการให้จับ

อวัยวะเพศ โดนกลุ่มผู้ชายรุม และขโมยทรัพย์สิน โดนข่มขืน เป็นต้น สาวประเภทสองหลายคนในช่วงวัยเด็ก และวัยรุ่น ครอบครัวยังไม่ยอมรับ และบางครอบครัวจะบังคับให้ลูกของตนทำตัวเป็นผู้ชาย บางคนบอกว่าตนเองเครียดเมื่ออยู่ที่บ้าน และมักมีประสบการณ์โดนเพื่อนแกล้ง อาจารย์ให้ฝึกบทบาทเพศ และกลั่นแกล้ง เช่น เล่นฟุตบอล โดนทำโทษเมื่อแต่งหน้ามาโรงเรียน ถูกมองว่าทำให้โรงเรียนเสียภาพพจน์ จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ไม่สามารถแต่งหญิงได้ (เพราะเป็นกฎของมหาวิทยาลัยที่ไม่อนุญาตให้สาวประเภทสองแต่งหญิง) หรือต้องตัดผม และแต่งตัวเป็นชายเมื่อต้องเข้าฝึกงาน เป็นต้น

นอกจากนั้น สาวประเภทสองที่ผ่านการมีชีวิตร่วมไม่สามารถต่อเรื่องการใช้ถุงยางอนามัยกับคู่ที่เป็นแฟนของตนได้ หรือในบางกรณีมีเพศสัมพันธ์แบบไม่ยินยอม สาวประเภทสองหลายคนสะท้อนเรื่องโอกาสในการทำงานที่น้อยมากในหลายๆ สาขาอาชีพ การถูกกีดกันจากสถานประกอบการไม่ให้สมัครงาน เช่น เป็นสาวประเภทสองไม่สามารถหางานทำวิชาชีพครูในภาครัฐและเอกชนได้ สาวประเภทสองที่อยู่ในวัยเรียนกังวลเรื่องการทำเมื่อเรียนจบแล้ว พบว่า สาวประเภทสองที่ทำงานเป็นพนักงานบริการถูกละเมิดสิทธิจากตำรวจ เช่น เคยโดนตำรวจจับทำประวัติ ถ่ายภาพ บันทึกวีดีโอ เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้วาจาไม่สุภาพ ไม่ให้เกียรติ และเสียค่าปรับบ่อยครั้ง (โดยเฉพาะที่พัทยา)

และในปัจจุบันยังไม่มีโครงสร้างพื้นฐานในเรื่องการให้บริการสุขภาวะทางเพศอย่างเพียงพอ และเข้าถึงได้สำหรับสาวประเภทสอง และผู้ให้บริการควรมีความเข้าใจวิถีชีวิตทางเพศของสาวประเภทสองด้วย

“ปรับแนวความคิดจนให้มาเป็นก้อนเดียวกัน ไม่ใช่แยกกันทำของใครของมัน สาธารณสุขก็จะดูแลเรื่องสุขภาพเท่านั้น พัฒนามนุษย์ก็เป็นเรื่องพัฒนาคน มันต้องรวมอะไรเป็นก้อนขึ้นมาเป็นก้อนหนึ่ง”

เจ้าหน้าที่พัฒนาสังคม พัทยา

7 สรุป และข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

๗ สรุป

1. สาวประเภทสองเปิดเผยตัวตน แสดงตัวตน และปรับเปลี่ยนตัวตนแตกต่างกันหลายหลายภายใต้บริบทพื้นที่ส่วนตัว และพื้นที่สาธารณะ พื้นที่เมือง หรือชนบทที่แตกต่างกัน เพราะในบริบทที่แตกต่างกัน ระดับความเข้มข้นของการควบคุม การจับจ้อง การแบ่งแยกกีดกันผ่านมายาคติต่างๆ ของสาวประเภทสองก็แตกต่างกันไปด้วย เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่ามีพื้นที่เฉพาะสำหรับการเปิดเผยตัวตนของสาวประเภทสอง อาทิ กรุงเทพฯ และพัทยา
2. การเลือกใช้ตัวตนแบบใดของสาวประเภทสองในบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกันนั้น เป็นการต่อรองต่ออำนาจจากความสัมพันธ์ที่เกิด

ขึ้นของสาวประเภทสอง การต่อรองที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากอำนาจในตัวตน (Agency) ในการสร้างการยอมรับ และให้ได้มาซึ่งการมีพื้นที่เป็นทางสังคม

3. ระบบเพศวิถีของสาวประเภทสองที่หลากหลาย และซับซ้อนนั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาวะทางเพศทั้งในทางตรงและทางอ้อม แต่การศึกษาและเข้าใจถึงปัญหาสุขภาวะดังกล่าวไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากเพศวิถีมีลักษณะเป็นอัตวิสัย (Subjectivity) และเกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนตัว อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจในเรื่องเพศวิถีสามารถนำไปสู่การไม่ตัดสิน และเหมารวมในตัวตน พฤติกรรม และวิถีทางเพศของสาวประเภทสองที่มีอยู่อย่างซับซ้อน และหลากหลาย
4. มิติทางชนชั้นที่แตกต่างกันของสาวประเภทสอง ย่อมส่งอิทธิพล หรือมีผลต่อปัญหาเรื่องสุขภาวะต่างกัน หากแต่ปัญหาด้านสุขภาพของสาวประเภทสองเกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์แห่งตน ซึ่งสามารถเกิดกับคนในทุกชนชั้น แต่ปัญหาเชิงสิทธิมนุษยชนสามารถมองให้มีความแตกต่างกันในระดับชนชั้น และพื้นที่

๕ ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในการจัดกิจกรรมรณรงค์ หรือสร้างโปรแกรมเพื่อสุขภาวะของสาวประเภทสอง ที่ได้จากการศึกษากับกลุ่มสาวประเภทสอง และทัศนคติสะท้อนจากกลุ่มคนทำงานในมิติสุขภาพและสิทธิของสาวประเภทสอง รวมทั้งกลุ่มผู้ให้บริการสุขภาพแก่สาวประเภทสอง มีดังต่อไปนี้

1. ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ควรมุ่งเน้นให้สาวประเภทสองได้รู้และเคารพในความหลากหลายทางเพศภาวะ และเพศวิถี

ประเภทสองที่เฉพาะเจาะจง เช่น ในเรื่องการทำศัลยกรรม และการใช้ฮอร์โมน เป็นต้น แต่ควรจะมีกิจกรรมที่ทำให้สาวประเภทสองได้มาแลกเปลี่ยน เพื่อพูดคุยประสบการณ์ของตน หรือที่ได้รับฟังมาจากเพื่อนสาวประเภทสอง ถึงเรื่องผลกระทบ หรือผลข้างเคียงจากการทำศัลยกรรม กระบวนการตัดสินใจ และวิธีการดูแลรักษา รวมถึงการเข้าถึงข้อมูล และการยอมรับผลจากการตัดสินใจของตนเอง ทั้งนี้อาจจะมีการเชิญผู้ที่มีความรู้ นักวิชาการ หรือแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ มาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการแลกเปลี่ยน โดยควรจะมีการบันทึกสิ่งที่ได้แลกเปลี่ยนในประเด็นดังกล่าว เพื่อใช้ในการทำงานเรื่องสุขภาพะทางเพศกับกลุ่มสาวประเภทสองต่อไป

4. สำหรับประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน เห็นว่าควรมีกิจกรรมเพื่อสร้างการตระหนักรู้ถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของตน และกระบวนการเรียกร้องสิทธิฯ กับหน่วยงานที่ทำงานด้านสิทธิฯ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน ในกรณีที่เกิดปัญหาการถูกละเมิดสิทธิฯ หรือมีปัญหาเรื่องสุขภาพะทางเพศด้านอื่นๆ ซึ่งจะทำให้สาวประเภทสองมีความรู้เรื่องวิธีการจัดการปัญหา สามารถนำไปสื่อสารกับเพื่อน และสร้างคุณค่าให้กับตนเอง
5. ในด้านของกลวิธี หรือกระบวนการทำงานเกี่ยวกับประเด็นของสาวประเภทสองนั้น ประเด็นสำคัญที่เป็นหลักใหญ่ใจความว่าด้วยเรื่องของการสร้างวิธิตัดคนทำงาน ที่ทำงานร่วมกับกลุ่มสาวประเภทสองจะต้องมีแนวทางการทำงานที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน นั่นคือ มีการประสานการทำงานร่วมกัน เช่น เมื่อรู้ว่าสาวประเภทสองมีปัญหาเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชน ก็สามารถติดต่อประสานงานให้คณะกรรมการสิทธิฯ ได้ให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น ทั้งนี้ หลายหน่วยงานยังมีการทำงานที่จำกัด แตกต่างตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

ดังนั้น การทำงานประสานกันจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้รับบริการที่เป็นสาวประเภทสอง และเป็นกรณีศึกษาให้เกิดการสร้างเครือข่ายคนทำงานที่ทำงานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสาวประเภทสองต่อไป

6. ควรมีกิจกรรมที่สะท้อนเรื่องฐานคิดเรื่องตัวตนทางเพศของสาวประเภทสองของหน่วยงานต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจความหลากหลายทางเพศภาวะ และเพศวิถีในกลุ่มสาวประเภทสอง โดยการปรับฐานคิดให้เข้าใจร่วมกันก่อน จึงจะสามารถพูดถึงเรื่องการทำงานร่วมกัน และการวางแนวนโยบายในการทำงานด้านสุขภาวะทางเพศกับกลุ่มสาวประเภทสองได้
7. ควรจะมีกิจกรรมที่ว่าด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานของแต่ละหน่วยงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำงานด้านสุขภาวะทางเพศกับกลุ่มสาวประเภทสอง ว่าจะมีบริบทใดที่จะสามารถส่งเสริมให้สาวประเภทสองมีสุขภาวะทางเพศที่ดีได้ และจะสามารถหลีกเลี่ยง หรือจัดการกับบริบทที่ทำให้เกิดภาวะเสี่ยงต่อสุขภาวะทางเพศของสาวประเภทสองได้อย่างไร
8. การจัดประชุมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนที่ทำงานกับกลุ่มสาวประเภทสองควรพิจารณา เชิญหน่วยงานที่อยู่นอกพื้นที่การทำวิจัย (กรุงเทพฯ และพัททยา) เช่น เชียงใหม่ ภูเก็ต หรือหน่วยงานเครือข่ายของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดเครือข่ายการทำงานที่สามารถแลกเปลี่ยนกันในวงกว้าง อันจะเป็นประโยชน์ในการทำงานเชิงสาธารณะ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางเพศของสาวประเภทสองในอนาคต

บรรณานุกรม

- เทอดศักดิ์ ร่มจำปา. 2548. การระเบิดขึ้นของอัตลักษณ์ทางเพศในสังคมไทย
กับการท้าทายโลกาภิวัตน์เกย์ และทฤษฎีเพศที่แตกต่างของตะวันตก.
ใน กฤตยา อาชวนิจกุล และวรรณาทองสิมา (บรรณาธิการ). *ผู้หญิง
ในวาทกรรมสิทธิทางเพศ*. เชียงใหม่ : ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์. หน้า 216-256.
- บุษกร กาศมณี. 2548. บทเรียนเรื่องความปรารถนา : กรณีประเทศไทย ใน
กฤตยา อาชวนิจกุล และวรรณาทองสิมา (บรรณาธิการ). *ผู้หญิงใน
วาทกรรมสิทธิทางเพศ*. เชียงใหม่ : ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์. หน้า 171-215.
- เปรมปรีดา ปราโมช ณ อยุธยา. 2546. *การช่วงชิงอัตลักษณ์ "กะเทย" ใน
คาบาเรต์โชว์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต สาขาพัฒนาสังคม คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เปรมปรีดา ปราโมช ณ อยุธยา. 2549. *กะเทยเยี่ยมเวที*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ลิซ คาเมรอน. 2549. *เซ็กซ์เวิร์กเกอร์, กะเทย และชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย
ประเทศไทย*. โครงการสุขภาพทางเพศและสิทธิ, the Open Society
Institute.
- วิลาสินี พิพิธกุล. 2547. สามเพศสรีระและสี่เพศวิถี : การปรับโฉมใหม่ของ
วาทกรรมเพศสภาพและเพศวิถีในยุคสังคมไทยร่วมสมัย ใน กาญจนา
แก้วเทพ และพริศรา แซ่ก้วย (บรรณาธิการ). *เพศวิถี : วันวาน วันนี้
และวันพรุ่งนี้จะไม่เหมือนเดิม*. เชียงใหม่ : ศูนย์สตรีศึกษา คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์.
หน้า 25-64.
- สาสิ เกี่ยวการค้า และสมชิ้น ออนซา จูเนียร์ (แปล). 2549. *สงครามในเลือด
เพศ การเมือง และเอดส์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. กรุงเทพฯ :
โครงการอาณานิคมศึกษา 3 ภูมิภาค และศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กระทรวงสาธารณสุข.

2548. แนวคิดทิศทาง นโยบายเรื่องเอดส์. เอกสารประกอบการสัมมนา
ระดับชาติเรื่องโรคเอดส์ ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข.

สุไลพร ชลวิไล. 2550. เพศไม่นิ่ง ตัวตน เพศภาวะ เพศวิถี ในมิติสุขภาพ.

กรุงเทพฯ : ภาศึควมร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้าน
เพศภาวะ เพศวิถี และสุขภาพ.

แฉกะเทยวัยรุ่น ตืด-แต้ว แห่ตัดลูกอั้นทะ เป็นแพชั้นเชื้อสวยเหมือนหญิง
แพทยชี้อันตราย. ใน ไทยรัฐ ปีที่ 59 ฉบับที่ 18328 วันพฤหัสบดี
ที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2551.

ตัดอั้นทะเสี่ยงมะเร็ง. ใน เดลินิวส์ ฉบับที่ 21 วันเสาร์ที่ 5 เมษายน พ.ศ.
2551.